Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

7 АПРЕЛЬ ПАЙШАНБА № 68 (816). Сотувда эркин нархда. 1994 йил.

Иқтисодий ислоҳотнинг муваффақиятли амалга оширилиши ҳокимларнинг дунёқараши, билими, ақл—заковатига бевосита боғлиқ

СИДҚИДИЛДАН ИШЛАЙЛИК

Шу йилнинг 26 мартида муҳтарам Президентимизнинг биз, вилоят, туман ва шаҳар ҳокимлари билан ўтказган мулоқотидан катта таассурот олдик. Учрашув чоғида ҳар биримизда мамлакатимиз истиқболи йўлида меҳнат қилаётганимиздан фахрланиш туйғуси жўш урди.

Шунинг баробарида жонажон Ўзбекистонимизнинг иқтисодий қудратини ошириш, бозор шароитига ўтиш даврида қилиниши зарур бўлган ишларнинг кўлами ва залворини тасаввур этиб кўрдик. Хўжалик юритиш механизмлари takомиллашиб бораётган, моддий таъминот муаммолари ечими йўлга қўйилаётган шароитда биз, раҳбарларнинг олдида турган вазифалар, масъулият нақадар юксаклиги ҳам равшанлашди. Бугунги кун талаби — раҳбардан энг аввало тадбиркорлик, қатъиятлилик, умуман айтганда, раҳбарлик салоҳиятининг барча қирраларини намойиш этишни тақозо қилаётгани аниқ мисолларда кўрсатиб берилди. Бир ижтимоий тузумдан иккинчисига ўтилаётганда, ижтимоий-иқтисодий ҳаётдаги ислоҳотлар босқичма-босқич амалга оширилаётганда раҳбарлик жиловини қўлдан чиқариш кўнгилсиз ҳолларга олиб келиши, хусусан, ишлаб чиқариш суръатлари, халқ турмуш даражаси асоссиз пасайиб кетишига йўл қўйилаётгани ошкора айтилди. Президентимизнинг кўп бор таъкидлашига қарамай, баъзи масъулиятсиз раҳбарларнинг ҳамон қўшиб ёзишга йўл қўяётгани кескин қораланди. Бу — Ватанимиз равнақига атай тўсиқ қўйиш экани таъкидланди.

Мамлакатимиздаги тинчлик, осойишталик, ижтимоий барқарорлик, фуқаролар тотувлиги ҳам раҳбарликдаги қатъиятлилик самарасидир. Биз, ҳокимларда худди шу хусусият етишмас экан, халқни олижаноб мақсадлар сари бошлашимиз даргумондир. Демак, ҳамон юқорининг кўрсатмасини кутиб ишлайдиган, ташаббус, тадбиркорлик нелигини билмайдиган, яъни олма пиш, оғзимга туш деб турадиган, ўзини ҳар ёққа ташлайдиган, буқаламун мижоз кимсаларнинг Ўзбекистон деб аталмиш умумий кемамизнинг жойлардаги дарғалари бўлишга

(Давоми 2-бетда).

ТЎҒРИ ХУЛОСА ЧИҚАРМОҚ ДАРКОР

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг вилоят, туман ва шаҳар ҳокимлари билан ўтказган учрашуви йиғин иштирокчиларида катта таассурот қолдирди. Кенгашда кўтарилган ва муҳокама этилган муаммолар шу куннинг энг долзарб масалаларидир, бинобарин, уларнинг ечимини асло орқага суриб бўлмаслигини ҳар бир раҳбар юракдан ҳис этди, деб ўйлайман.

Иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишнинг иккинчи босқичи бошланган ҳозирги даврда, Президентимиз таъкидлаганидек, ислоҳотни ҳаётга татбиқ этиш, унинг одамларга манфаат келтиришига эришиш, ҳақиқатан ҳам, энди жойлардаги ҳокимларнинг дунёқараши, билими, ақл-заковатига боғлиқ бўлиб қолди.

Айниқса, юртбошимиз бу борада катта-кичик раҳбарларнинг масъулияти, улардан талаб қилинаётган фазилатлар ҳақида очиқ-ойдин ва қатъий суратда гапирди. Хусусан, «Раҳбарлик масъулияти шундаки, у аввало эл-юрт тақдири учун жавобгар. Раҳбарликнинг мақоми элу юртга оталик бўлиб, оқил ота фарзандларини ҳеч қачон яхши-ёмонга ажратмайди. Барчасига тенг кўз билан қараб, уларнинг бошини қовуштириб, пировардида хонадон ободонлигига эришади. Бунинг акси бўлган жойда орага адоват тушади, қарама-қаршилик кучаяди, иш эса орқага кетади, одамларнинг бир-бирига ишончи йўқолади, турли қинғир ишларга йўл очилади», — деган ҳаёт ҳақиқати билан йўғрилган фикрлардан биз зиммамизга юклатилган вазифаларнинг нақадар улкан ва масъулиятли эканини яна бир бор ҳис этиб, янада теранроқ англаб етдик.

Учрашувда халқ хўжалигимиз олдида турган бир қанча масалалар, йўл қўйилаётган баъзи нуқсон ва камчиликлар батафсил таҳлил қилиб берилди. Республикага дон маҳсулотларининг катта қисми четдан олтин баҳосида олиб келинаётган бир пайтда ғалла экиш режасини барбод қилиб, ўз шахсий манфаатларини пахта панасида ниқоблаб юрган хўжалик раҳбарларини паноҳига

(Давоми 2-бетда).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ КАРИМОВ ЖАНОБИ ОЛИЙЛАРИГА

Тошкент.

Қадрли Президент жаноблари,

Кези келганидан фойдаланиб, ЮНИСЕФ ижрочи директори лавозимига Америка номзоди доктор Вильям Х. Фоугни қўллаб-қувватлаб юборган мактубингиз учун миннатдорлик билдираман. Биз бу лавозимга болаларни қутқариш ҳаракатининг атоқли раҳбари ва халқаро етакчиси доктор Фоуг номзодини кўрсатиб, саломатлик ва болалик муаммолари биз учун жуда муҳим аҳамиятга моликлигини, биз БМТ тизимида ЮНИСЕФнинг устиворлик мавқеини қўллаб-қувватлашни давом эттираверишимизни яна бир бор таъкидладик.

Ўзбекистон ҳукумати ЮНИСЕФ ижрочи директори лавозимига бизнинг номзодимизни қўллаб-қувватлаганини мен жуда қадрлайман. Халқаро ташкилотларда ҳамкорлик қилаётган мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро фойдали ва дўстона муносабатлар давом эттирилади, деб умид қиламан.

Самимий ҳурмат билан,

Вильям Ж. КЛИНТОН.

ЕРНИНГ ҲАМ УВОЛИ ТУТАДИ

СИРДАРЁ ТУМАНИДА ТОМОРҚА УЧУН АЖРАТИЛГАН ЕРНИНГ 49 ГЕКТАРИ ҚАРОВСИЗ ТАШЛАБ ҚЎЙИЛГАН

ИСТИҚЛОЛ халқимизга эрк билан бирга ер ҳам берди. Аҳолига уй-жой қуриш ва томорқа учун ер ажратиш Президентимизнинг илк фармонларидан бири бўлди. Ва бу хайрли тадбирдан ҳамманинг боши осмонга етди. Бугун ўн минглаб хонадонларнинг томорқаларида етиштирилаётган ноз-неъматлар дастурхонимизни безаб, бозоримизни тўлдирмоқда.

Аммо, рўйи-рост айтиш керакки, орамизда бу ғамхўрликка жавобан нонкўрлик қилаётганлар ҳам йўқ эмас. Ернинг уволидан қўрқмаётган бундай кишилар, фермерлар ҳамда ташкилотларнинг айби билан ўтган йили Сирдарё вилоятида бир неча ўн гектар унумдор замин қаровсиз қолди. Ёки ажратилган майдонлардан бошқа мақсадларда фойдаланилди.

Вилоят ер тузиш ва фойдаланиш бошқармаси мутахассислари бултур Гулистон шаҳри тасарруфидаги «Баҳор» давлат хўжалиги фермерларининг ўз ерларида ем-хашак ўрнига асосан полиз маҳсулотлари етиштиришга уринганларини аниқладилар. Масалан, чорвачилик йўналишидаги Т. Омонқулов бошлиқ фермер хўжалиги 10 гектар ернинг атиги 2,98 гектарига маккажўхори, 0,46 гектарига лавлаги экиб, холос. Қолганини полиз экинлари банд қилди. Яна бир фермер А. Сафаров 5 гектар ердан умуман фойдаланмаган. Оқибатда чорва моллари учун ем-хашак бошқа жойдан сотиб олиб келинди.

Шаҳар ҳокимлиги фермерларнинг бундай антиқа «тадбиркорлик»ларига яраша ўтган йил кузда ўз қарорини чиқарди — 20 гектар ер хўжалик ихтиёрига қайтарилди, фермер хўжаликларининг фаолияти тўхтатилди.

Сирдарё туманида томорқа учун ажратилган 2545 гектар ернинг 49 гектари қаровсиз ташлаб қўйилган. Оддий ҳисоб-китоб қилинганда ҳам бу ердан ўнлаб тонна ноз-неъмат олиш мумкинлиги аён бўлади.

Афсуски, айрим кишилар ер қадри инсон умри каби бебаҳо эканлигини тушуниб етмаяптилар. Қолаверса, бундай лоқайдлик дарди баъзи ташкилот ва корхоналар раҳбарларига ҳам юққан кўринади. Акс ҳолда, биргина ўтган йили вилоят капитал қурилиш бошқармаси, Мирзаобод тумани сув хўжалиги идораси, вилоят гидрогеология мелиоратив экспедицияси ва бошқа ташкилотлар ихтиёридаги 44,7 гектар ер фойдаланилмай ётганлиги учун яна эски эгаларига — хўжаликларга қайтарилармиди?

Тўғри, бу ўтган йилги аҳволга тегишли гаплар. Аммо шундай ачинарли ҳолларнинг бу йил такрорланмаслигига кафолат борми? Ҳамма гап шунда.

А. ШЕРНАЗАРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ўзбекистон туманидаги Тагоб қишлоқ кенгаши котиби Иброҳимжон Усмоновни ҳамқишлоқлари депутат этиб сайлашганда янглишишмаганди. Чунки Иброҳимжон доимо ҳамқишлоқлари билан бирга. Уларнинг оғирини енгил қилиш учун югуриб-елишдан чарчамайди. Депутатнинг саъй-ҳаракатлари туфайли ўтган даврда қишлоқ кенгаши ҳудудида қатор ободонлаштириш ишлари амалга оширилдики, бунда Иброҳимжоннинг муносиб ҳиссаси бор.

СУРАТДА: Ўзбекистон халқ депутати Иброҳимжон Усмонов.

Тоҳиржон ҲАМРОҚУЛ олган сурат.

«МУШТУМ»НИНГ ЮБИЛЕЙИ

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни маданият саройида «Муштум» журналининг 70 йиллик юбилейига бағишланган тантанали кеча бўлди. Уни республика матбуотини қўллаб-қувватлаш жамғармаси бошқаруви раиси З. Есенбоев очди.

Республика Президенти Ислом Каримовнинг журнал жамоасига табригини, «Муштум» журналининг алоҳида ўрнак кўрсатган ходимларини тақдирлаш тўғрисидаги Фармонини Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Х. Жўраев ўқиб берди ва мукофотларни топширди.

«Муштум» бош муҳаррири, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Н. Аминов журналнинг 70 йиллик йўли тўғрисида маъруза қилди.

Журнал фаоллари ва фахрийлари, республика оммавий ахборот воситалари вакиллари, зиёлилар «Муштум» жамоасини муборак сана муносабати билан табриклади.

(ЎзА).

МУБОРАК САНА ОЛДИДАН

Бу йил «Еркин Қарақалпакстан» газетасининг ташкил этилганига 70 йил, «Вести Каракалпакстана» газетасининг ташкил этилганига эса 75 йил тўлади.

Шу муносабат билан Қорақалпоғистон Республикаси Олий Кенгаши ва Вазирлар Кенгаши бу газеталарнинг юбилейига тайёргарлик кўриш ва ўтказиш юзасидан қарор қабул қилдилар. Байрам тантаналарини 27 июнь — Ўзбекистон Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари кунида ўтказиш мўлжалланди.

Республика газеталари таҳририятларининг жамоалари ва кўп сонли газетхонлар бу санага тайёргарликни бошлаб юборишди. Бош муҳаррирлар, бўлим мудирлари ва мухбирлар, журналист-фахрийлардан иборат кўчма таҳририятлар Чимбой ва Тўрткўлда бўлиб, газетхонлар, жамоатчилик вакиллари билан учрашдилар.

Ўз навбатида газетхонлар ҳам бу нашрлар ҳақидаги фикрларини баён қилиб, журналистларга айрим муҳим муаммоларни эслатишди, машаққатли ишларида муваффақият тилашди.

Кўчма таҳририятлар юбилей тантаналарига қадар Хўжайли, Қўнғирот, Тахиатош, Тахтакўпирга сафар қилишни, Нукусда газетхонлар конференцияси ўтказишни режалаштирган.

Н. РЕЙПНАЗАРОВ.
(ҚҚАА—ЎзА).

Абдулла ОРИПОВ,
Ўзбекистон халқ шоири

Виждон буйруғи

Бу кўҳна тарих нималарни бошидан кечирмаган дейсиз. Кекса дунё пешонасига нима битилган бўлса ўшани кўриб келаётибди. Қисмат-ку ўз йўлига, бироқ бир мантиқ мени доимо ҳайратга солади. Бир корсон атала атрофида йиғилганлар қошиқни навбати билан айлантиргани сингари бир халққа кеча қошиқ теккан бўлса, иккинчисига эрта ё индин тегади ва ҳоказо. Дунёни титратган Чингизхоннинг Мўғулистони бугун камтаргина бир давлат. Ёхуд қадимги Юнонистонни эсланг, Искандарнинг номини эшитганда одамларнинг лабига учуқ чиққан. Ўзимизнинг буюк Темуримиз-чи? Улуғвор Рим-чи?

Кечаги буюк салтанатлар эндиликда кўп қатори давлатларга айланиб турибди. Собиқ иттифоқ ҳам ана ўшандоқ империялардан бири эди ва куни кеча оламдан кўз юмди. Энди уни қўмсаш ғалати-ку. Қўмсаётганларнинг юрагида, ҳеч шубҳасиз, ғарази бор. Ҳукмдорлик, бошқа халқларни ўз чизган чизиғидан юргизиш, катта-катта луқмалар кимларнингдир тушига кириб, тинчлигини бузмоқда, шекилли.

Дунёда ҳеч бир халқ қўни-қўшнисиз, якка ўзи яшай олмайди. Савдо-сотиқ, олди-бердилар — иқтисодиётнинг бош мезони. Бироқ масаланинг бошқа, сиёсий жиҳати ҳам мавжудки, бунда бирор кимсанинг қўли баланд келиши тарихий ҳақиқат мувозанатини бузиб юборади. Яъни ҳар кимнинг бошпурти ўзига буюрсин. Ватани дахлсиз, миллати мустақил бўлсин!

Бундай эзгу тилак, назаримда, елкасига кеча офтоб теккан ҳар бир қардошимизнинг юрагида бор. Аммо бизнинг шоввоз сиёсатчиларимиз ҳар ой бўлмаса-да, йилда янги бир «ғоя»ни кўтариб чиқадилар. Мана бугун, МДҲдан бошқачароқ — Евроосиё деб аталмиш иттифоқ тузиш ҳақидаги гап-сўзлар қулоққа чалиниб қолди. Унинг тузилишига асосий сабаб — МДҲнинг «ишламаётгани» эмиш. Шоввозларнинг фикрича, янги иттифоққа аъзо бўлган давлатларнинг иқтисодий, мудофаа ва ташқи сиёсатини мувофиқлаштириб турадиган олий идораси тузиларкан. Бу иттифоқнинг Олий Совети ягона бўлиб, ҳар бир давлатнинг қонунлари бир-бирининкига мослаштириларкан, давлатлараро ижроия котибият ва ҳоказолар фаолият кўрсатаркан. Фуқароларда бир хил бошпурт, ҳатто валюта ҳам ягона... ва шунда ўйлаб қоласан: бу иттифоқнинг собиқ иттифоқдан фарқи нимада бўлади? Мустақиллик дегани шуми? Қани давлатнинг ташқи дунёдаги қиёфаси? Миллат овози қани? МДҲ доирасида қабул қилинган ҳужжатлар, келишувларнинг амалга ошмаслигига ким, нима сабабчи бўлаётир? Шундай экан, пешлавҳани ўзгартирган билан бирор нарса ўзгариб қоладими? Саволлар беадад, жавобнинг эса тайини йўқ. Бундай ғоя тарафдорлари нималарни соғинаётгани бизларга аён. Чунки биз давлатлар устидан назорат этиб борадиган идорани кимлар бошқаришини сезиб турибмиз. Янги иттифоқ Европадаги иттифоқдан андоза олармиш. Айни ўринда бизнинг сиёсатчиларимиз Европадаги иттифоқ неча йилдан кейин юзага келгани, нима мақсадда тузилгани хусусида жиндай бош қотирсалар чакки бўлмасди.

Такрор бўлса-да эслатайлик: ўтган мана шу уч йил мобайнида мустақиллик шарофати туфайли, айниқса маънавий соҳамизда қанчадан-қанча ютуқларга эришдик. Қолаверса, бизни жаҳон таниди. Куни кеча собиқ иттифоқнинг номи ҳам дунё наздида Россия эди. Бизлар гўёки мавжуд эмас эдик. Хориждагилар кўп борса Самарқанду Бухорони эшитган бўлиб, Тошкентни эса олтмиш олтинчи йил офати — зилзиладан кейин танигандай бўлдилар.

Худо кўрсатмасин, яна бўйнимизга бўйинтириқ тушадиган бўлса, гаврон кўтариб дағдаға қилувчилар яғринимизни яғир қилиб юборадилар. Ҳой инсофли кишилар, бу гапларни сира ҳам ташвиқот деб ўйламанг, виждоннинг буйруғи — шу!

Ватандан айри кўнгилни билингки яйратиб бўлмас,
Баайни банди булбулни чамансиз сайратиб бўлмас.

ЎЗБЕКИСТОН: ИСТИҚЛОЛ ОДИМЛАРИ

"Халқ сўзи" ва ЎзА мухбирлари хабар қиладилар

ВОҚЕАЛАР * ФАКТЛАР * ЯНГИЛИКЛАР

ТИЛ БЎЙИЧА МУСОБАҚА

ШЎРЧИ туманида биринчи марта тожик тили ва адабиёти бўйича республика мактаб ўқувчилари мусобақаси бўлиб ўтди.

Унда умумжамоа ҳисобида Тошкент вилояти ўқувчилари биринчи, самарқандликлар иккинчи, бухороликлар учинчи ўринни эгалладилар. Бундай мусобақани доимий ўтказиб туришга келишилди.

ҒИЖДУВОНДА ҲОЗИРЛИК

ШАҲАРДАГИ Абдухолиқ Ғиждувоний мадрасаси бевосита Мирзо Улуғбек ҳаёти ва фаолиятига дахлдорлиги, шунингдек, бу ердаги энг қадимги тарихий обида сифатида қадрли.

Улуғ алломанинг 600 йиллик юбилейи муносабати билан мадраса тўла таъмирланадиган бўлди. Бу ишга бутун жумҳуриятимиздан энг моҳир усталар жалб қилинган. Ёдгорлик мажмуи тўй тантаналаригача асл ҳолига келтирилади.

ҚАРДОШЛАР БИЛАН ҲАМКОРЛИКДА

ТОЛЛИМАРЖОН ГРЭСи биринчи энергоблогининг йиғиш ишларида турли миллатларга мансуб тўрт мингдан зиёд мутахассислар иштирок этишаяпти. Айниқса, Россиядан ташриф буюрган «Мосэнергомонтаж» қурилиш трестининг ҳиссаси катта бўлаяпти.

СУРАТДА: Толлимаржон ГРЭСининг қурилаётган биринчи блоки.

«САҲРО КЕЛИНЧАКЛАРИ» КЎПАЯДИ

ТУПРОҚ эрозияси ва саҳро иқлимини мўътадиллаштириб турадиган саксовулзорлар Конимех ўрмон хўжалигида 225 минг гектардан зиёд майдонни ташкил этади.

Ўрмончилар Қизилқум кенгликларида яйловларни кенгайтириш мақсадида саксовулларни кўпайтиришмоқда. Эрта кўкламда 103 гектар майдонга 600 минг туп «саҳро келинчаклари» кўчатлари ва дарахт қаламчалари экилди.

ТАЪЛИМДА ЎЗГАРИШ БЎЛДИ

СИЁБ тумани халқ таълими бўлими анъанавий тартибга ўзгариш киритди.

Энди бошланғич синф ўқувчилари ҳар шанба куни мактабга — ўқишга эмас, музейларга, қадимий ёдгорликларни зиёрат қилишга боришади. Бу тадбир ёш авлод қалбида ватанпарварлик туйғуларини тарбиялаш воситаси сифатида қаралмоқда.

СИДҚИДИЛДАН ИШЛАЙЛИК

(Давоми. Боши 1-бетда).

маънавий ҳаққи йўқ. Айнан шундай кимсалар бутун бошли кема аҳлининг жамики яхши ишларини чиппакка чиқаради, халқ олдидаги обрў-эътиборини тушириб юборади.

Учрашувда таъкидланганидек, халқ дардини чуқуррок тушуниши, одамларнинг дунёқарашини, муаммоларга муносабатини яхши билиши лозим бўлган раҳбар—бу Президентнинг жойлардаги вакиллари саналмиш ҳокимлардир. Улар халққа ўзлигини танитиш, унутилган қадриятларини тиклашда улуғ ва савоб ишларга бош-қош бўладиган даражада билимли бўлмоқлари жоиздир.

Халқ сайллари уюштирилиши, муборак ҳайит кунлари кишиларнинг бир-бирини йўқлашдек хайрли ишларга ҳукуматимиз эътибор бераётгани таҳсинга лойиқ иш бўлди. Муқаддас қадамжолар эшиги очиб қўйилди. Амир Темур, Ат-Термизий, Баҳоуддин Нақшбанд сингари сиймолар авлодларга пешвоз чиқди. 1994 йил — жаҳон илм-маърифатига катта ҳисса қўшган мунажжим Мирзо Улугбек йили деб эълон қилиниши буюк халқимиз маънавиятини, ғururини янада кўтарди, десак янглишмаймиз. Менинг республикамиз миқёсида ўтказилаётган бундай тадбирларни тилга олишимдан мурод — жойларда ҳам эътиборни Ватан равнақи, юрт ободлиги йўлида обрў-эътибор топган кишилар ҳурматини жойига қўйишга қаратишдир. Президентимиз мулоқот чоғида биз, ҳокимларга қарата халқ билан бирга бўлинг, унинг дарду ташвишини баҳам кўринг, енгиллатинг деб куйинчаклик билан гапирганида, айнан шуларни назарда тутган бўлса ажабмас.

Биз ўтган йили Андижонда дилбар шоир ва давлат арбоби Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг таваллуд тўйларини ўтказдик. Бу тўй Хонобод-Андижон сув йўлининг биринчи навбати ишга туширилиши тантаналарига уланиб кетди. Мазкур сув йўлининг иккинчи навбати қурилишини ҳукуматимиз моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаши биз, андижонликларни бениҳоя хурсанд этди. Чунки келгусидаги жуда кўп режаларимизни мана шу сув йўлининг фойдаланишга топширилишига боғлаб турибмиз.

Бугунги шиддатли кун алмисоқдан қолган иш услуби билан раҳбарлик қилиб бўлмаслигини очиқ-ошкор кўрсатмоқда. Шу боис бир гуруҳ ҳокимлар Европанинг мутараққий давлатларида бўлиб, у ердаги ишлар билан танишдик. Сафардан кутилган асосий мақсад — ўз фаолиятимизни қайтадан таҳлил этиш, кўрган нарсаларимизни вилоят ва туманларда қўллаш эди. Биз Олмониядаги катта-кичик корхоналарда бўлдик. Улар билан ҳамкорлик қилиш, илғор технологияларни олиб келиш юзасидан баъзи нарсаларни келишиб олдик. Айни замонда ўзимизнинг имкониятларимизни ҳам чамалаб-чўтлаб кўриб, сифатли маҳсулот тайёрлаш мумкин, деган хулосага келдик. Бунинг учун эса раҳбардан изланувчанлик, қатъият талаб этилади.

Учрашувда бунга яна бир бор ишонч ҳосил қилдик.

Қобилжон ОБИДОВ,
Андижон вилояти ҳокими.
(ЎзА).

ТЎҒРИ ХУЛОСА ЧИҚАРМОҚ ДАРКОР

(Давоми. Боши 1-бетда).

олган ҳокимликларнинг қилмишини ҳеч нарса билан оқлаб бўлмайди, дея алоҳида таъкидлангани, айниқса, муҳим аҳамиятга эгадир. Аччиқ, аммо ҳаққоний бу баҳодан ҳаммамиз тўғри хулоса чиқаришимиз даркор. Айтиш лозимки, бундай камчиликлар вилоятимиздаги айрим ҳокимларга ҳам тааллуқлидир. Ягона давлат сиёсатини қўллаб-қувватламайдиган баъзи раҳбарларни кемадан тушириб қолдириш керак, деб Президентимиз кескин уқтириб ўтди. Афсуски, шундай ноқобил раҳбарлар бизнинг орамизда ҳам топилади. Биз улардан халос бўлиш йўлидан борамиз.

Ҳозирги вақтда ҳукуматимиз асосий эътиборни қишлоқ хўжалигидаги иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштиришга қаратмоқда. Вилоятимизда ҳам дастлабки босқичда барча давлат хўжаликлари жамоа хўжаликларига, маҳсулдорлиги паст фермалар ҳиссадорлик жамиятларига айлантирилди, деҳқон (фермер) хўжаликлари ташкил этилди. Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш мақсадида шу йил май ойида вилоятимиздаги барча давлат хўжаликлари мулкчиликнинг бошқа шаклларига ўтказилади. Бугунги кунда вилоятда 776 та деҳқончилик-фермер ва чорвачилик-фермер хўжаликлари фаолият кўрсатиб турибди. Лекин, тан олиш керакки, айрим жойларда ишлаб чиқаришни ташкил этиш услуби ҳамон эскилигича қолмоқда. Биз бу соҳадаги ишларни тубдан яхшилашимиз лозим.

Учрашув арафасида биз ўз фаолиятимизни жаҳоннинг илғор мамлакатларидаги хўжалик юритиш тажрибалари билан қиёслаб кўришимиз учун имконият яратилди. Президентимизнинг ташаббуси билан кўпчилик ҳокимларимиз Германия, Бельгия, Франция, Голландия сингари давлатлардаги ишлаб чиқаришнинг ташкил этилиши билан танишдилар. Сафарда кўрган-билганларимиз асосида ишларимизни танқидий нуқтаи назардан баҳолаб, керакли хулосалар чиқариб олдик. Олган тажрибаларимиз, янги технологиялар билан танишувлар ислоҳотларни чуқурлаштириш ва тезлаштиришда муҳим омил бўлиши, шубҳасиздир.

Жўра НОРАЛИЕВ,
Сурхондарё вилояти ҳокими. (ЎзА).

Чала иш—келтирар ташвиш

Деҳқон ўз меҳнати самарасидан манфаатдор бўлсин

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДАГИ ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАР НИМА УЧУН КУТИЛГАН ЮКСАК САМАРАНИ БЕРМАЯПТИ?

РИВОЖЛАНГАН мамлакатлар тажрибасидан маълумки, ҳар қайси давлат бозор иқтисодиёти сари ўзи танлаган йўл билан боради. Бу узоқ давом этадиган жараён эканлигини ҳисобга олган мустақил Ўзбекистон ҳам бошиданоқ ўз йўлини танлади ва унга оғишмай амал қилмоқда. Биз танлаган бу йўл Президентимиз томонидан ишлаб чиқилган беш тамойилга асослангандир.

И. Каримов халқ депутатлари Бухоро вилоят кенгаши сессиясида сўзлаган нутқида мамлакатимизда иқтисодий ислоҳотларнинг биринчи босқичи тугаб, иккинчи босқичга қадам қўйилгани, Президентнинг 1994 йил 21 январдаги Фармони дастлабки босқичнинг мантиқий якуни маҳсули бўлганлигини таъкидлади. Хўш, биринчи босқичда биз нималарга эришдик?

Вазирлар Маҳкамасининг қишлоқ хўжалигида бозор муносабатларини шакллантириш, иқтисодий ислоҳотни янада чуқурлаштириш хусусида 1993 йил 7 январда эълон қилинган қароридан сўнг катта ўзгаришлар юз берди. Ўтган йилнинг охиригача давлат тасарруфидан чиқарилган совхозларнинг кўпчилиги жамоа хўжаликларига, бир қанчаси ширкатлар ва ҳиссадорлик уюшмаларига айлантирилди. Тугатилган давлат хўжаликлари балансида турган юзлаб миллион сўмлик бинолар, гидротехника иншоотлари, тракторлар, қишлоқ хўжалик машиналари ва бошқа турдаги асосий ва айланма фондлар янги ташкил этилган хўжаликларга текинга берилди. Натижада янги бозор тизимига ўтган хўжаликлар аъзолари мулкдорларга айландилар. Энди улар йил якунига қараб, етиштирилган маҳсулотларнинг ва кўрилган фойданинг бир қисмини мулк эгаси сифатида оладиган бўлдилар. Бундай ўзгаришлар ишловчиларда мулкка эгалик ҳиссини уйғотиши ва ўзи учун меҳнат қилишга рағбатлантириши керак эди. Чунки улар қанча кўп меҳнат қилсалар, қанча кўп ва сифатли маҳсулот етиштирсалар шунча кўп даромад олишлари лозим эди.

Афсуски, ҳамма хўжаликларда ҳам кутилган натижаларга эришилмаяпти. Бунга сабаб нима?

Айрим давлат хўжаликлари чуқур асосланмасдан, юқорига тезроқ рапорт бериш мақсадида жамоа хўжаликларига айлантирилди. Охиригача асосланмаган хўжалик Низомини чала-чулпа ишлаб чиқиб, умумий йиғилишда тасдиқлатиб олишди-да, рўйхатдан ўтказишди. Кўпчилик хўжаликларда шу билан ишни битирдик, деб аввал қандай ишлаб келган бўлсалар, янги тизимда ҳам шундай давом эттираверди лар. Янги Низом билан танишиб, иш юритиш ҳужжатларидаги ёзувларнинг мағзини чақсангиз, бозор тизимига ўтган янги хўжалик ташкил этилганини кўрасиз. Аммо олиб борилаётган иш услубига, хўжаликни бошқариш ва айниқса, етиштирилган маҳсулотни тақсимлаш услубига чуқурроқ аҳамият бериб қарасангиз, бозор иқтисодига ўтишда «шаклан» ўзгариш бўлгану, «мазмунан» ҳеч нарса ўзгармаганини кўрасиз. Яъни аввалги совхоз директори эндиликда жамоа раисига айланган. Директорнинг имзоси билан чиқадиган аввалги буйруқлар энди жамоа раиси имзоси билан «жамоа фаоллари йиғилиши қарорига биноан» деб чиқадиган бўлган. Тармоқларни бошқариш ҳамон бош мутахассислар зиммасида, ишлаб чиқаришни режалаштириш бош иқтисодчи ва ҳисоб-китобни олиб бориш бош бухгалтер зиммасида қолган. Маҳсулотни етиштирадиган аввалги ёлланма ишчи эндиликда жамоа аъзосига айланган-у, амалда барибир ёлланмалигича қолган.

Уни бутунлай ёлланма ишчи десак, албатта, хато бўлади. У энди шаклан жамоа аъзоси, фақат мазмунан ёлланма ишчи. Сабаби — ҳали у ўзини мулк ва ўзи етиштирган маҳсулотнинг эгаси эканлигини ҳис қилганича йўқ. Чунки у етиштирган маҳсулотни сотишдан келган даромад хўжаликнинг умумий ҳисоб счетига келиб тушади. Унинг улушини эса чегараланган меъёрдан келиб чиқиб, иш ҳақи фонди сифатида ажратиб беришади. Албатта, кўп ишлаган кўп, кам ишлаган кам ҳақ олади. Яъни ҳар ким меҳнатига яраша тақдирланади. Ўзингиз айтингчи, бундай ҳақ тўлаш аввалги вақтлардаги «ички хўжалик баҳосида» ҳақ тўлашдан қандай фарқ қилади? Албатта, ҳеч қандай фарқ йўқ. Сабаби — тақсимотни ҳамон жамоа раиси ва бош мутахассислар ҳал қиладилар. Бунда энг аввало солиқлар тўланади, кейин умумий ишлаб чиқариш ва умумхўжалик харажатлари, маданий-маиший эҳтиёжлари қопланади, хўжаликни ривожлантириш фондига ажратилади. Даромаднинг қолган қисми энди бригада ихтиёрига берилади. Бу даромаддан барча бевосита моддий харажатлар ва йил давомида аванс тариқасида берилган иш ҳақи қайтариб қолинади ва энг охирида ортиб қолган даромад бригада бўйича ҳар бир аъзонинг етиштирган маҳсулот миқдорига ва сифатига қараб тақсимланади. Бундан келиб чиқадиган хулоса шуки, аъзога меҳнат қилиш ҳуқуқию раҳбарларга маҳсулотни тақсимлаш ҳуқуқи берилган экан. Ўз-ўзидан кўриниб турибдики, маҳсулот шу йўсинда тақсимланадиган ерда меҳнаткаш ўзининг мулк ва маҳсулот эгаси эканлигини ҳис этмайди, ўз меҳнати натижасидан моддий манфаатдор бўлмайди, ўзини худди аввалгидек, ёлланма ишчи деб ҳис қилади.

Иш юритиш ва даромадни тақсимлашнинг бундай услуби ҳам ширкатлар, ҳам ҳиссадорлик уюшмасида сақланиб қолган. Бу чигал муаммони ечиш учун республика Президенти И. Каримовнинг 1994 йил 21 январдаги фармони ва шу йил 18 февралда Вазирлар Маҳкамасида қилган маърузасида бозор иқтисодига ўтишни янада тезлаштириш юзасидан белгилаб берган йўл-йўриқларга қатъий амал қилмоқ керак. Бунинг учун мавжуд жамоа хўжаликларини (албатта, аъзоларнинг хоҳиши билан) ширкатлар уюшмаларига, ҳиссадорлар жамоалари уюшмаларига, корпорацияларга ва шу каби бошқа нодавлат ҳамда фермер хўжаликларига айлантиришимиз лозим. Бундай хўжаликлар таркибида аввалги деҳқончилик бригадалари ўрнида ишлаб чиқариш ширкатлари ташкил топади. Уларга деҳқончилик қилиш учун беркитиб берилган ерлар ширкат таркибида ташкил этиладиган оилавий деҳқон хўжаликларига узоқ муддатга берилиши керак. Шундай қилингандагина деҳқон ўзининг ер эгаси эканлигини ҳис этади. Ишлаб чиқариш ширкатлари ва оилавий деҳқон хўжаликларининг ерларини ҳайдаш, экинларга ишлов бериш, ҳосилни йиғиштириб олиш, маҳсулотларни сотиш ва бошқа кўплаб юмушларни бажариб бериш мақсадида хўжалик қошида бир неча хизмат кўрсатиш ширкатларини очиш зарур. Масалан, техника хизмати ва таъмирлаш ширкати, агрономлик, режалаштириш, зоотехник хизмат кўрсатиш ширкатлари, мелиорация ва сув билан таъминлаш ширкати, моддий-техника таъминоти ширкати, қурилиш ҳамда маданий-маиший хизмат кўрсатиш ва бошқа ширкатлар. Хизмат кўрсатиш ширкатлари ишлаб чиқариш ширкатларининг ва оилавий-деҳқон хўжаликларининг юмушларини шартнома асосида пул эвазига бажариб беради.

Деҳқон хўжалигини ер эгаси қилиш билан бир вақтда, унинг ўзи етиштирган маҳсулотига эгалик қилишини ҳам таъминлашимиз керак. Бу ишни амалга ошириш учун хўжалик марказий бухгалтериясида ёки бухгалтерия ўрнида ташкил этиладиган ички хўжалик банкида ҳар бир оилавий-деҳқон хўжалигининг ўз шахсий ҳисоб счётини очиш лозим. Деҳқон ўзи етиштириб, ўзи сотишидан келадиган даромад бутунлай унинг ҳисоб счётига тушиши керак. Бунда чалкашликка йўл қўймаслик учун маҳсулот савдога жўнатилаётганида ёзиладиган ва унга қўшиб юбориладиган ҳужжатга хўжаликнинг ҳисоб счёти ёнига оилавий-деҳқон хўжалигининг бухгалтериядаги ҳисоб счёти ҳам ёзиб қўйилади. Маҳсулотни сотишдан келиб тушган пулни оилавий-деҳқон хўжалиги ҳисоб счётига кирим қилиниши билан бир вақтда хўжаликнинг ҳисоб счётида ҳам қайд қилинади. Ҳисоб-китобни бу тарзда олиб бориш, биринчидан, деҳқоннинг ҳамма даромади унинг ихтиёрига ўтишини таъминласа, иккинчидан, хўжалик бўйича қанча даромад қилинганини ҳам кўрсатиб туради, бу эса солиқ солиш ва статистика ишларини осонлаштиради.

Деҳқоннинг ҳисоб счётига келиб тушган даромаднинг бухгалтериядаги ҳаракати аввалгидай, хўжалик бошлиғининг эмас, балки фақат деҳқоннинг имзоси билан амалга оширилади. Деҳқон ўз даромадини тақсимлашда биринчи навбатда ҳамма моддий харажатларни қоплайди ва хизмат кўрсатиш ширкатлари бажариб берган ишлар учун ҳақ тўлайди. Иккинчи навбатда қолган даромадидан давлат солиқларини тўлайди. Кейин хўжалик умумий йиғилишининг қарорига асосан ширкат ва умумхўжалик харажатларини тўлайди ва хўжаликни ривожлантириш фондига ўз улушини ажратади.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, даромадни тақсимлашнинг аввалги усули билан биз таклиф этаётган тизими бир-бирига бутунлай қарама-қарши усуллардир. Яъни, аввалги тақсимот тизимида деҳқон ҳуқуқсиз ёлланма ишчи сифатида меҳнат қилган бўлса, энди ўзи етиштирган даромаднинг эгаси сифатида тақсимотни ўзи олиб боради. Бу эса ўз навбатида деҳқонда мулкка, ерга эгалик ҳиссини уйғотади, ўз маҳсулотига ўзини хўжайин қилади. Энди у ўз меҳнати самарасидан манфаатдор бўлади.

Анорбой СУЛТОНОВ,
Тошкент қишлоқ хўжалигини ирригациялаш ва механизациялаш муҳандислари институти профессори.

ИШБИЛАРМОН БОЛАЛАР

Қизилтепа туманидаги ўрта мактабларда кичик корхоналарнинг филиаллари иш бошлади. Бу филиалларда ўқувчилар асосан ҳунар ўрганишга жалб қилинади. Қўли келиб қолган болалар мўмайгина даромад қилишлари ҳам мумкин.

М. МАРДИЕВ.

«РЕЙТИНГ» УСУЛИ

ЭНДИ У ЎЗБЕКИСТОНДАГИ ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТЛАРИДА ҲАМ ҚЎЛЛАНИЛАДИ

Ҳозирги кунда республикамиз олий ўқув юртларида талабаларнинг ўзлаштиришини баҳолаш ва малака даражасини аниқлашнинг янги — «рейтинг» усулига ўтишга қизғин ҳозирлик кўрилмоқда. 12-13 апрель кунлари Тошкент архитектура-қурилиш институти базасида шу масалага бағишланган республика ўқув-методик конференцияси бўлиб ўтади. Институтнинг ўқув ишлари бўйича проректори Б. РАҲИМОВ мухбиримизга шу хусусда қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Олий таълимни яхшилаш мақсадида ҳукуматимиз томонидан қатор ишлар олиб борилмоқда. Улар орасида талабаларнинг билимларини баҳолашнинг такомиллашган усулини жорий этиш, айниқса, алоҳида ўрин тутади. Конференция ана шу қутлуғ ишга хизмат қилиши билан ҳам характерлидир. Унга мамлакатимиздаги шу соҳани қўллашга тайёргарлик кўраётган олтмишга яқин институтнинг вакиллари, профессор ва ўқитувчилари таклиф этилган. Унда хорижда бу борада олиб борилаётган ишлар ҳақида гап боради, соҳа мутахассисларининг қизиқарли маърузалари тингланади. Анжуманда ўқув жараёнини илмий-методик ташкил этиш, тест ва рейтинг системасининг амалиёти ва методологияси билан боғлиқ кўпгина масалалар ҳам кўриб чиқилади.

Шуни алоҳида эътироф этиш жоизки, бу йўналиш бўйича институтимизда ҳам қизғин ишлар олиб борилмоқда. Ўқитувчиларимиз томонидан ишлаб чиқилган бир қанча қизиқарли усуллар талабаларимизда катта қизиқиш уйғотди ва муҳокама чоғида уларнинг таклифлари билан янада мукаммаллаштирилди. Уларни жамлаб «малака» деб номланган усулни тадқиқ этдик.

Янги ўқув йилидан бошлаб бу усул институтимизда кенг қўлланилади. Янгилик, аввало, талабаларнинг дарсларни ўзлаштиришини аниқ ва ҳаққоний баҳолашга ёрдам беради. Берилаётган ахборотларнинг улар томонидан бутун ўқиш жараёнида бир маромда ўзлаштирилишини таъминлайди. Бу усул билан ўқиш даврининг маълум босқичларида талабаларнинг мутахассис сифатидаги малака даражаси баҳолаб борилади. Қолаверса, баҳолаш тизими ўқиш жараёнининг турли томонларини яхшилашга имкон берувчи самарали воситага айланади. Бошқачасига айтганда, унинг андазаси хорижнинг «рейтинг» усулига тўла мос тушади.

«Рейтинг» тушунчаси олий ўқув юртларининг талабаларига нисбатан ишлатилганда танланган ихтисослик бўйича муайян ишни бажариш учун зарур бўлган билим, тажриба, кўникмаларни англатади ва уларнинг бу ишга тайёргарлигини, мутахассислик даражасини аниқлашга ёрдам беради. Талаба танлаган ихтисослиги бўйича ўтиладиган фанлардан қанчалик кўп ахборот эшитса ва уларни қанчалик яхши ўзлаштирса, унинг мутахассис сифатидаги даражаси, яъни «рейтинги» шунчалик юқори бўлади. Бу усул билан талабаларга берилаётган дарслар соатларда ҳисобланиб, уларнинг олган билимлари ҳам ўзлаштирилган ахборот соатлари билан баҳоланади. Таклиф қилинаётган кўрсаткичларда талабанинг фақатгина мутахассис сифатида олаётган билимлари ифодаланади. Унинг шахс сифатидаги бошқа фазилатлари ҳисобга олинмайди.

Ўқув жараёнида «рейтинг» кўрсатгичларига қараб талабаларни рағбатлантириш, курсдан курсга ўтказиш, турли миқдордаги стипендиялар белгилаш ва зарур бўлиб қолган тақдирда баъзи бир маъмурий чораларни кўриш мумкин. Институтни тугатиш вақтида уларга имтиёзли диплом ва иш жойларига йўлланма бериш ёки институтда қолиб аспирантурада ўқишни давом эттириш масалаларини ҳал қилишда ҳам бу янгиликни қўлласа бўлади. У моҳиятига кўра, талабаларда ўқишга нисбатан, ўқитувчиларда эса ўз педагоглик бурчларига нисбатан жиддий муносабатда бўлишни кучайтиради. Олий ўқув юртларида ўқув жараёнини ташкил қилишда прогрессив ўзгартишларнинг юзага келишига имкон беради.

Рустам АҲМАДАЛИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Бухоро вилояти янгиликлари

МАФКУРАНИ ХАЛҚ ЯРАТАДИ

БУХОРО вилояти маънавий-маданий тарғибот марказининг ходимлари миллий мафкурани яратиш йўлидаги саъй-ҳаракатларда фаол қатнашмоқда. Бунинг учун жойларда учрашувлар, турли кечалар уюштирилаяпти.

Шундай кечалардан бири Ўзбекистон кўзи ожизлар жамияти тизимининг Бухоро ўқув-ишлаб чиқариш корхонасида бўлиб ўтди. Учрашувда марказнинг фаол аъзолари — исломшунос олим, шоир ва таржимон Садриддин Салим Бухорий, марказ раҳбари, шоир Рўзимурод Маҳмудов иштирок этиб, миллий қадрият ва анъаналаримизни тиклаш, шарқона удумлару анъаналарга амал қилишга оид мулоҳазалар билдиришди ва янги шеърларидан намуналар ўқиб бердилар. Бундай кечалар миллий мафкурамизни яратишда муҳим роль ўйнаши шубҳасиз.

Ҳафиза ҒАФФОРОВА.

НИКОҲ ВА ОИЛА МАСЛАҲАТГОҲИ

Вилоятда биринчи марта «Никоҳ ва оила» маслаҳатгоҳи ташкил қилинди. Бу ерда эр-хотин биргаликда ҳар томонлама текширилади. Маслаҳатгоҳда андролог (эркаклар ҳакими) ва гинеколог (аёллар ҳакими) хоналари мавжуд бўлиб, улар керакли асбоб ва жиҳозлар билан таъминланган.

Бундан ташқари, беморлар гормонобологик, рентген нурлари, ультратовуш тўлқинлари ёрдамида текширувдан ўтадилар. Яна бир қулайлик томони шундаки, беморлар даволаниш билан бирга даволовчи ҳакимларни ҳам ўзлари танлаш ҳуқуқига эгадирлар. Ҳозирданоқ бу қулайликдан кўпчилик фойдаланмоқда.

10 ГЕКТАРЛИК ТЕРАКЗОР

Қоракўл ўрмон хўжалигининг ўтган йили пахта етиштирилган ерларига шу кеча-кундузда терак экилмоқда. Тўғри, пахта керак, аммо ёғоч-чи?.. Барибир етиштирилган пахтанинг пулига қаерлардандир қурилиш материаллари сотиб оламиз-ку, ахир. Буни тўғри англаб етган ўрмончилар шу кўкламда 10 гектар ерга 220 минг туп терак ўтқазишди.

Бундан ташқари, хўжаликда мевали дарахт кўчатлари ўтқазиш ишлари жадал бормоқда.

Маҳмон ОТАБОЙ,
«Халқ сўзи» мухбири.

УЛКАН САБОҚ

Республика Президенти Ислом Каримов билан учрашувда иштирок этар эканман, қалбимни ажойиб туйғулар қамраб олди. Юртбошимизнинг сермазмун, қалбни жизиллатадиган, ақлни пешлайдиган фикр-мулоҳазалари мулоқотда қатнашган ҳар бир кишининг юрагида акс садо берди. Қўл остидагилар билан тенгма-тенг суҳбат ўтказиш, келажакда қилинадиган ишлар режасини аниқ кўрсатиб, одамларни улкан ишларни бажаришга сафарбар қила олиш борасида бу учрашув бизларга катта сабоқ бўлди. Зеро, замонавий раҳбар, ҳар қандай жамоанинг чинакам етакчиси обрўли, ўз ортидан бошқаларни эргаштира оладиган, етти ўлчаб бир кесадиган, Ўзбекистоннинг буюк келажаги учун ўзини фидо қилишга тайёр шахс бўлмоғи лозим.

Юртбошимизнинг «ҳокимлар — Президентнинг жойлардаги вакилларидир. Президент олға сураётган сиёсатни одамлар онгига етказиш, уларни белгилаб олинган тараққиёт йўлидан бошлаш, улуғвор ишларга даъват этиш ҳокимларнинг муқаддас бурчидир», деган сўзлари зиммамизга катта масъулият юклайди. Президентимиз юритаётган сиёсат мустақил Ўзбекистонимизни дунёдаги тараққий этган давлатлар қаторига олиб чиқиши шубҳасиз. Бу йўлда ўзбекнинг етти ёшдан етмиш ёшгача бўлган барча иймон-эътиқодли фарзандлари куч-ғайратларини аямай курашадилар.

Президентимиз ташаббуси билан вилоят, туман ва шаҳар ҳокимлари бир қанча ривожланган мамлакатлардаги ҳаётни, иш юритиш усулларини ўз кўзлари билан кўриб келдилар. Менга Франция сафарида бўлиш насиб этди. Сафар давомида бу мамлакат эришган ютуқлар билан қизиқдик. Иложи борича ўрганишга, кўрганларимизни ўзимиздаги аҳвол билан солиштиришга ҳаракат қилдик. Туманимизда Франция саноатчилари билан иқтисодий алоқалар мавжуд. Ўтган йили бизда ишга тушган жунни қайта ишлаш йирик корхонаси Француз мутахассислари билан ҳамкорликда бунёд этилган.

Республикамиз мустақилликка эришганига ҳали кўп бўлгани йўқ. Бироқ бизни Францияда жуда катта ҳурмат-эҳтиром билан кутиб олишди. Турли музокаралар ўтказиш, мамлакат ҳаёти, ишлаб чиқариши билан танишиш учун тўла-тўкис шароит яратиб беришди. Айниқса, делегациямизнинг ташрифи шарафига француз ва ўзбек байроқлари тасвири туширилган нишонлар чиқарилгани, Париждан тортиб кичик-кичик шаҳарлар мэриялари ва ҳатто пойтахтдан 100—150 чақирим олисдаги қишлоқларда ҳам республикамиз байроқлари ҳилпираб тургани қалбларимизни ифтихор туйғуларига тўлдирди.

Французларнинг юксак маданияти, камтарлиги, инсонни қадрлаши бизни ҳайратда қолдирди. Масалан. Париж кўчаларида ўн минглаб машиналар юради, аммо сигнал товушини мутлақо эшитмайсиз. Йўллар ёғ тушса ялагудек тоза. Бу мамлакатда болалар тарбиясига жуда катта эътибор берилади.

Сафар давомида Франциядаги йирик фирмалардан ҳисобланмиш «Агротекнип» раҳбарияти билан ҳамкорлик алоқалари боғланди. Бу фирма билан туманимизда шакар, сут ва пиво ишлаб чиқариладиган 3 та кичик корхона қуриш юзасидан битим тузишга эришдик.

Францияга ташрифимиз ҳар томонлама самарали бўлди. Биринчидан, Президентимиз Ислом Каримовнинг доно сиёсати туфайли халқаро майдонда Ўзбекистонимизнинг обрў-эътибори ошиб бораётганига яна бир карра ишонч ҳосил қилдик. Иккинчидан, бой тарихга эга ватанимизни юксак тараққиёт даражасига олиб чиқмоқ учун яна ҳам кўпроқ, яна ҳам самаралироқ меҳнат қилишимиз кераклигини теран ҳис этдик.

Аъзамжон МУҲИТДИНОВ,
Олтиариқ тумани ҳокими.
(ЎзА).

Сирдарё вилоятида «Марказий Осиё» акционерлик корпорациясининг ташкил этилиши ҳудуддаги 60 кишининг иш билан таъминланишига имконият яратди. Унда дастлабки чиқарилган акциянинг эгалари беш ака-ука ва уч опа-сингил Фозиловлар бўлди. Корпорациянинг бош раиси этиб Ғулом Фозилов тайинланди. Яқинда Бахт туманида корпорацияга қарашли яна бир тикув-трикотаж моллари ишлаб чиқариш фабрикаси ишга туширилди.

СУРАТДА: Бахт трикотаж фабрикасининг ички кўриниши.

Б. ТЎРАЕВ олган сурат.

АСТАҒФУРИЛЛО!

ГАЗЕТАНИ ЧАЛҒИТИШДАН МУРОД НЕ?!

Муҳарриятимизга тошкентлик меҳнат фахрийси Э. Турғунбоев, шунингдек Ҳисор кўчаси, 40-уйда яшовчи Т. Йўлдошевлардан шикоят аризалари келиб, унда ўзларига тегишли бўлган телефонларининг ишламаётгани, мутасадди кишиларга қилинган мурожаатлар бесамар кетаётгани баён қилинган эди. Мазкур хатлар текширилиб, тегишли чора кўриш учун Тошкент шаҳар телефон алоқаси идорасига юборилди. Идоранинг бош муҳандиси Е. П. Шевченконинг имзоси билан ҳар икки хатга деярли бир хил жавоб олинди. Унда кабел носозлиги туфайли телефон ишламагани ва таъмирлашлардан сўнг мунтазам ишлаётгани ёзилади. Э. Турғунбоевнинг аризасига келган жавоб газетада эълон қилинди, Т. Йўлдошевнинг шикояти бўйича келган хатни ҳам ёритиш режалаштирилган эди. Бироқ, кутилмаганда Э. Турғунбоевдан такрорий шикоятнома келди. Отахоннинг эътирофича, унинг 62-94-79 рақамли телефони умуман ишламаётган экан. Е. Шевченконинг жавоб хатига ишонганимиз боис, бобо янглишаётгандирлар деб ўйладик ва телефон гўшагини кўтариб юқоридаги рақамни тердик. Бу ҳол бир неча бор такрорланди ҳамки, телефондан садо чиқмади. Ажабо?! Муҳарриятни чалғитишдан мақсад нима, муҳтарам Шевченко?!

ТАҲРИРИЯТ.

ҚИЁМАТ ҚАРЗ

Яқинда ул-бул қоғозларимни титкилаган бўлдим. Иш столим ғаладонидаги расмларни кўздан кечира туриб, қўлимга бир антиқа сурат тушиб қолди. Унга тикиламан: ўнг тарафда ўтирган мана бу алломайи замон — самарқандлик академик Воҳид Абдулло бўладилар (мудом қувноқ кайфиятда юрганларидан, дўст-биродарлар домлага «Ҳамиша баҳор» деб лақаб қўйишганди). Ул кишининг ёнида дўстим, профессор Раҳмонқул Орзибек. Буён тарафда тургани — мен. Ёнимдаги зот эса Озарбайжон Фанлар академиясининг мухбир аъзоси, муаллим Ҳамид Орасли. Тахминан 60-йиллар бўлса керак. Ҳозир Воҳид Абдулло билан Ҳамид Орасли орамизда йўқ. Боқий дунёга рихлат қилишган. Раҳматлик Воҳид ака тиниб-тинчимас, ҳаётнинг ҳар бир лаҳзасидан шукроналик ва тарихий хотира излайдиган табаррук инсон эдилар. Атиги бир марта кўрган одам, у кишининг ёрқин қиёфасини асло унута олмасди.

Ўзбек адабиётшунослигида ўзига хос тирик тарих эди у. Ҳар гал мени кўрганида: «Аҳволинг қалай, «фақирул ҳақир!» Шаҳрибону (рафиқам), фақиҳ Ҳабибийнинг ишлари дурустми! Ундан кўз узма. Ўзи кўзга яқин, солиҳ йигит. Катта одам бўлади бунинг. Қарашлари мулойим. Аммо иши нозик!» деб тайинларди. Сўнг қўшиб қўярди: «Қиблагоҳ яхши юрибдиларми! Даданг Машрабни яхши хатм қилган, мулло одам!»

Алломайи Воҳид Абдулло ҳуқуқшунос ўғлим Ҳабибулло Саломовни ўзларича ардоқлаб, «фақиҳ Ҳабибий» деб атар эдилар. Домланинг суратига тикиламан. Ундан нажот истаган бўламан. Кўзларимга ғилтиллаб ёш кела бошлайди. Назаримда, домла жонланиб, ҳушёр тортгандай, пешонаси тиришгандай, қошлари чимирилгандай бўлади. Лабларим пичирлайди. Унинг номидан ўзимга ўзим тасалли бера бошлайман: «Тушкунликка тушма, тулпор. Дўст-душманлар орасида сир берма. Бошингни баланд кўтар. Айтмовдимми сенга. Ҳабибий тирик ва у бағрингга қайтади. Шаҳрибонудан эҳтиёт бўл».

Умидли дунё. Шояд!

Оилавий «осори атиқаларим» орасида домла хотираси билан боғлиқ яна икки энлик хат ҳам чиқиб қолди. Мазмуни шундай эдики, XXVII анъанавий навоийхонлик кунларига келолмайдиган бўлиб қолганлари сабаб, камина ул кишининг номидан маъруза қилишим керак экан. Маъруза матни ҳам мактубга қўшиб юборилган эди. Сўнгра устод бул ишни «Дружба народов» журналида чоп эттиришда кўмаклашишимни илтимос қилган эдилар. Араб ёзувида шаҳодат ва имзо: мулло Воҳид Абдуллойи Самарқандий. 3.01.83.

Мақолани ўқир эканман, ундаги жўяли мулоҳазалардан ҳайратга тушаман. Истиқлол шарофати ила энди дадил кўтараётган аллақанча дардчил муаммоларни ўн йил илгари бизнинг муаллиф кўра олган экан.

«Вақое» мутолаасидан айни шу кунларда Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ўғли Комрон Мирзога ёзган мактубини жон-дилим билан қайта-қайта хотирамдан ўтказар эдим.

«Тахсис (хусусан) ул қурси шабистонининг (фалак туни) шамъи анваридур, аё гулистонининг андалиби суханвари ҳазрат Хожа Убайдуллоҳким (Хожа Аҳрори Валий) имдод қилибтурлар, то ғоят бу ишларни давлатиул азизларнинг ҳимматидиндур.

Ул силсиланинг мурид ва асҳоби (суҳбатдошлари) подшоҳзода деб сенга келсалар, зинҳор акром ва эъзозларини маърий тутиб, аларнинг борисида тақсир (қусур) қилмағайсен. Аларким ишқ бобинда бўлурлар, севарларнинг итини ҳам севарлар».

Чиндан ҳам, темурийзодалар етти пуштигача Хўжа Убайдуллоҳ Аҳрори Валийни пир деб этагини ўпсалар, ўзи-ку ўзи, ҳатто итини ҳам севишни фарзандларига тайинлаб ётсалар-да, бул валинеъматни биз адабиётда... «синфий душман» қилиб тасвирласак... Ўзига хос — машҳури ғалат.

...Камина, табиатан ички интизомли киши бўла туриб, устознинг раъйини ўз вақтида нечук бажо келтиролмаганимдан қаттиқ хижолат тортдим. Хижолат ҳам гапми! Кўрнамаклик. Орадан ўн йил ўтиб кетибди-я... Дарҳол бу ишни матбуотга ҳозирлашга киришдим. Қиёмат қарз. Қанийди, севимли рўзномамиз «Халқ сўзи»да босилиб чиқса-ю, арвоҳлари шод бўлса...

ҒАЙБУЛЛА АС-САЛОМ.

«ЗОҲИР ЭТАР ЁЛҒОН ЎЗИН ОҚИБАТ»

Кейинги олтмиш йил ичида, кўплар қатори жанобингиз ҳам, умуман маданий мерос, жумладан адабиётимизнинг устуни, мутафаккир шоир Алишер Навоий ижодини ўрганиш бўйича қилинган ишларни хотирдан ўтказган бўлдим. Чунонам қувондим ва фахрландимки, таърифдан ташқари. Шу билан бирга, бундоқ ўйлаб қарасам, кўҳна адабиётимиз саҳифаларини варақлаганда, «янгича» талқину нашрларда шу қадар густоҳликларга йўл қўйибмизки, эҳ-ҳе... Бировнинг дўпписини бошқа бировга кийгизиб юбориш ҳоллари ҳам жуда кўп бўлди. Айрим бирларимизнинг, шахсан менинг ҳам, айбим билан бобокалон шоирларимизнинг маслаги ва нафсониятига гоҳо тўғри келмайдиган баъзи бир нуқсонлар ҳам содир бўлиб ўтган экан. Бас, эндиликда яна ўзимиз пешонани тангиб, ашъорфаҳм, ҳушёр китобхонларимизга тўғрисини айтишимиз вожиб бўлиб турибди. Чунки ўзимизни қаттиқ имтиҳон қилмай, тарих ҳақиқати олдида истиғфор айламай туриб, тўғри йўлга тушишимиз амри маҳол.

Бундай нуқсон ва қусурларни менинг адабий-танқидий мақолалар мажмуасидан иборат «Сайланма»мдан (Тошкент, 1982) ҳамда бўлак ишларимдан ҳам топиш мумкин. «Дўппи тор келиб қолибди-да Воҳид Абдуллоларга ҳам!..» деб ўйлагувчилар-да сафимизда топилиб қолса, ажабмас. Пешгирлик қилаётганим йўқ. Бу дунёда ҳеч ким нуқсондан муҳофаза этилмаган. Ким зўр — ўзини ўзи енга олан зўр.

Чунончи, 1941 йил 21 майда Алишер Навоий ижодидан номзодлик диссертациясини ёқлабман-у, «Навоий Самарқандда» номи билан мана тўртинчи маротаба нашр юзини кўрган китобларимда, бошқалар қандай ёзган бўлсалар, мен ҳам уларга эргашиб, Амир Темурнинг ўтмиш Самарқандимизда, «Фируза боғи»га кираверишдаги 1464 йили қурдирган меъморлик ёдгорлигини «Ишратхона» деб атабман. Аслида эса мазкур бино бошқа жойларда ўхшаши йўқ «Ашратхона» экан. Уни Шарқ меъморий санъатига кўра беши бир таъриф, яна боши бир таъриф, рўпара ўз кошин, — кошоналик ҳужралар шаклида бино қилинганидан «Ашратхона» деб номлаган эканлар. Мана, энди бу кунларда «Ишратхона» (Маишатхона асл «Ашратхона» номини олиб, таъмирланмоқда. Ўзининг дастлабки ҳолатига қайтарилмоқда...

Алишер Навоий Самарқандда таҳсил кўрган мадраса ўрнида ҳозир (шоиримизнинг устоди Фазлуллоҳ Абулайсий номидаги) янги мактаб қад кўтариб турибди. Ушбу мактаб саҳнининг жануби-ғарбидаги масжид ёнидаги қабрга кимнингдир амри билан «Фазлуллоҳ Абдуллайсий мақбараси» деб ёзиб қўйилган. Масжид бор жойда, одатда ғусл пок қилинадиган таҳоратхона ҳам бўлади. Аниқ Абулайс маҳалласининг юқорида уқтириб ўтганимиз кейинчалик бино қилинган масжидга тааллуқли гумбаз шаклидаги таҳоратхонасини Навоийнинг 525 йиллиги маросимларида суратга тушуриб, гўё Алишер Навоий ўқиган мадраса қолдиқларида қилиб, 1968 йили газета ва журналларда эълон қилингани ҳам уят иш бўлди. Аслида, ҳали камина 4 яшар болакай бўлганман, ушбу таҳоратхона ундан 67 йил бурун: 191[illegible] йили қурилган. Бундан чиқадики, Навоий мазкур бинони кўрмаган ҳам, билган ҳам, ҳатто тушига ҳам кирмаган.

Алишер Навоийнинг «Мажолисун-нафоис»ида шоир Хитобийнинг номи «Мир Қараши Хибий» ёзилгани ҳолда, кўпларимиз «Мир Қарши» деб ёзибмиз. Ҳатто Қарши педагогика институтида «Мир Қарши ижодий фаолияти» мавзусида илмий асар ҳам бунёд қилинибди!

Мақсуд Шайхзоданинг «Мирзо Улуғбек» асарида 1417—1420 йилларда Самарқанднинг Регистонида қурдирилган мадрасада таҳсил кўраётган шогирдлар даврасига қараб Мирзо Улуғбек дейди: «Ўттиз йилча бундан муқаддам, сиз ўтирган мана шу мадраса очилишида биринчи дарс ўқиб бериш шарофатини мен мавлоно Хоразмийга топширган эдим. Чунки менга ошкор эди билимдонлиги, тўқсон олим, юз талаба ҳузурида у кўп бамаъни, серфазилат каломлар айтди. Аммо... ҳикматомуз каломларини фақат бир ман, бир-да Қозизодадан ўзга ҳеч бир кимса тушунмади. Шу учун сизлар ҳазар этинг такаллуфдан, ғализ сўзлардан»...

Хўш, 1417 йили бошланиб, 1420 йилда ўзининг 48 ҳужраси, 4 бурчагида тўртта дарсхонаси ва тўрт минораси билан икки ошёнали бўлиб қад кўтарган (XVII асрдан буёғига — бир ошёна, 24 ҳужра қолган, холос) Шарқ меъморчилигининг такрорланмас обидаси бўлмиш Мадрасаи Улуғбекда биринчи бўлиб ким маъруза қилган?

Зайниддин Маҳмуд Васфийнинг «Бадоеъ ул-вақоеъ» китобида ҳикоя қилинишича, Мирзо Улуғбек вақти-вақти билан мадраса қурилишидан хабар олиш учун оқ от миниб Регистонга келиб турган. У вақтлардаги Регистон, шарқдан Маҳдуми Хоразм маҳалласи, шимолдан — Бўстони Хоний гузари (ҳозирги иккинчи ўрта мактаб ҳудуди), жанубдан — устод Садриддин Айний ҳовлиси ва ҳозирги «Гўзал» магазини, кулоллар маҳалласигача кенг майдонга эга бўлган.

Ушбу майдон қадимул айёмда (Улуғбек замонида ҳам) бир томондан Русия, бошқа ёқдан Қошғар, Хуросон, Афғонистон, Ҳиндистон, Эрон, Туркиядан келиб турган Шарқ-Ғарб карвонлари, муҳожирларнинг маҳаллий халқ билан кўришиш жойи, хуллас, хилма-хил миллату элат кишиларининг мулоқот маркази, серқатнов сарҳад бўлганлиги учун ҳам олампаноҳ Улуғбек Мирзо мадрасани худди ана шу ерда қуришни мувофиқ топган.

1420 йили, мадраса ороторо топиб, эрта-индин унда машғулотлар бошлаш ҳам яқинлашиб қолганидан, сўнгги маротаба ул зоти шариф келганида лой-гилга беланган одамлардан бири сўраган:

— Ҳазратим, мадраса битай деб қолди. Биринчи дарсни ким ўқийди?

— Ҳамма фанлардан мукаммал билағон олимгина биринчи дарсни бошлайди, — деб жавоб берган Мирзо Улуғбек.

— Ана мутайину биҳаза ал-мансаби (Мени ўша мансабга лойиқ кўрсангиз), — деб илтимос қилган устбоши юпун, қўл-бети кирчир, ҳалиги лой-гилга беланиб ётганлардан бири.

— Бу киши ким бўлди? — сўраган Улуғбек.

— Тақсирим Хавоф шаҳридан келиб қолган донишманд мавлоно Муҳаммад Хавофий бўладилар, деб таништирган мулозимлардан бири.

Хуллас, Улуғбек ўша ондаёқ каттагина издиҳом олдида фаннинг қайси соҳасидан бўлмасин фалакиёт (астрономия), риёзиёт (математика), мантиқ (логика), илми баён (риторика), илми бадеъ (поэтика), илми фиқҳ (ҳуқуқшунослик)дан саволлар ёғдириб, ул зотни синаб кўрган. Ундан ғоятда ёрқин ва пухта жавоблар олгач, зўр мамнуният билан қаноат ҳосил қилиб, даъфатан уни ҳаммомга юбориб, уст-бошини янгилатган. Мадраса тўла-тўкис иш бошлайдиган ҳолга келгач, уни биринчи дарсга чорлашган. Мақсуд Шайхзода ёзгани ўша 90 олиму 100 дан зиёд толиби илмлар унинг дарсида кўз-қулоқ бўлишган. Дарҳақиқат, Шайхзода ёзгандай, фақат икки киши — Мирзо Улуғбегу Қозизода Румийгина Хавофийни тушуна олганлар.

Нима ҳам қилсин Муҳаммад Хавофий?

Илк баҳсда ҳар жиҳатдан баркамол уламолар ҳузурида, турган гап, мураккаб илмий луғатлар, атамалар ишлатиб дарс ўқиган. Бу ҳолатдан Мирзо Улуғбекнинг таъби хира бўлмаган, ғаши келмаган. Дарсдан сўнг устоди ва маслакдоши Қозизода Румийни бир чеккага тортиб:

— Бордию кутилмаган бир ҳодисот рўй бериб, жами китобларимиздан ажралиб қолганимизда ҳам, мен энди қўрқмайман. Зеро, мавлоно Ҳавофийнинг ёдидан ҳаммасини кўчириб олиб тиклашлик мумкин, дейди.

«Улуғбек хазинаси» романида биринчи дарс ўқиган қилиб Ар-Румий (Қозизодаи Румий — В. А.) деб зикр этилиши ҳам тарихий ҳақиқатга андак тўғри келмайди.

Дуруст, мавлоно Қозизодаи Румий Мирзо Улуғбекнинг севган устози ва маслакдошларидан бири, ҳамманинг ҳурмат-эҳтиромига сазовор бўлган олим ва мударрис. Аммо бояги «биринчилик» шарафи бул зотга ҳам насиб этмаган. Дарвоқе, не саодатким, соҳиби мадраса ундови билан биринчи баҳсни бошлаб берган мавлоно Муҳаммад Хавофий дарсида Қозизода Румий ўзлари ҳам бўлганлар. Нима ҳам қилайлик, тарихнинг ҳукми ва мана шу ҳақиқат ўз инъикосини топганида ёмон бўлмасди.

Энди Мирзо Улуғбекнинг ойиси Гавҳаршод Бегим, ҳазрат Алишер Навоийнинг Самарқандда таҳсил кўриб юрган йилларидаги дусти, забардаст қаламкаш, ёш шоир Мирзобек билан Самарқанддагина эмас, бутун Ўрта Осиё ва кўпгина Шарқ мамлакатларида ҳам илоҳиётнинг суянган тоғи ҳисобланмиш Хожа Аҳрори Валий ҳақида баъзи мулоҳазалар.

Амир Темурнинг Араб юртларига ҳарбий юришлари сафарида, 1394 йили йўлда, Эрон билан Озарбайжон оралиғидаги Султония шаҳрида дунёга келган Мирзо Улуғбек тарбияси Сарой мулк Хонимга (Бибихоним) топширилган. Биланиҳоя 5 йилдан сўнггина ўз нури дийдасини кўришга мушарраф бўлган Гавҳаршод Бегимнинг Улуғбек Мирзога соғинчи чексиз эди. Унинг Самарқандда Саид Шариф Журжоний, Алломаи Тафтазоний, Қозизодаи Румий тарбиясидаги ҳолатларидан онаизор қувончга тўлиб-тошган, боши осмонда эди. Гавҳаршод Бегим номига Ҳиротда мадраса, хонақоҳ ва айрим иншоотлар тикланган экан, бу далилнинг ўзи унинг қандай сиймо бўлганига гувоҳ эмасми? Волидаи муҳтарама 1428 йили Самарқандда расадхона қад кўтаргач, узоқ йўл босиб келиб, бу муҳташам илмий қасрни ўз кўзи билан кўрган. Ўғли Улуғбекнинг илмий ишлари, маданий фаолиятидан мамнун бўлган.

Умр йўлдоши Шоҳрух Мирзо, 43 йиллик ҳукмронликдан сўнг, дунёдан ўтгач (1447), онаизор темурийзодаларга жўяли панд-насиҳатлар қилган бўлишлиги, уларни ота-боболар васияти ҳамда анъанасига содиқ қолишга даъват этгани шак-шубҳасиз. Алҳазар! Ҳеч қачон у ўз меҳрибон ўғли — Улуғбекнинг калласини ол, деб набираси Мирзо Абдулатифга топшириқ бермаган.

Ҳа, бобокалон Амир Темур удумига кўра, Абдулатифнинг ҳам чақалоқлик палласидаги тарбияси онакалони Гавҳаршод Бегим ихтиёрида бўлган. Афсуски, Абдулатиф вояга етиб, мустақил қадамлар қўя бошлагач, чиркин бир ижтимоий муҳитга тушиб қолади. У кўпроқ Шайх Хомуший, Шайх Саид Ошиқийлар гирдобида айлана бошлайди. Ана ўша тунд кимсалар таъсирида отаси Улуғбекдан сўнг ҳокимият ўз туғишган укаси Абдулазизга ўтиб кетишидан чўчиб, бояги бидъатчи, хурофотчилар чангалида унинг эс-ҳуши зим-зиё чувалашиб кетган. Ашаддий тескаричи, фосиқ Шайх Хомушийнинг ақли қосир, нобакор ўғли Аббосни ишга солиб, ўз падари бузруквори Улуғбек Мирзонинг табаррук бошини танасидан жудо эттирган. Шу боис падаркуш деган тавқи лаънатга дучор бўлган. Шу зайл Улуғбекнинг ваҳшийларча ўлдирилишига асосий сабаб фасод ижтимоий муҳит, илм-фан ва маърифат ғанимлари бўлмиш мутаассиб шайхлар, хурофотчилар ҳамда уларнинг домига тушиб қолган мансабпараст Абдулатиф бўлади.

Хўш, нима учун ўртага Гавҳаршод Бегимни қўшиб, уни қоралаш керак? Масалан, мантиқан таҳлил қилайлик. Башарти, Гавҳаршод Бегим ўз ўғли Улуғбекнинг шунчалик бағритош ғаними бўлганида, падаркуш Абдулатиф ва Улуғбекнинг севикли куёви Мирзо Абдуллодан сўнг ҳокимиятга келган ғаддор Султон Абдусаид Гавҳаршод Бегимни ардоқлаган, уни шоҳона сарлибослар билан сарафроз этиб, кўз-кўзлаган бўлмасмиди? Йўқ! Шундай қилмади. Билъакс, унинг набиралари — Мирзо Аҳмадни 16 ёшида, Мирзо Абдураззоқни 19 ёшида ва Мирзо Маҳмудларни қатл эттирганидек, Гавҳаршод Бегимнинг ҳам бошини танасидан жудо қилди. Қаранг, ўз амакиси, Шоҳрух Мирзонинг умр йўлдоши — 80 ёшдан ошиб мукчайиб қолган нуроний муштипар янгамуллоси Гавҳаршод Бегимни-я!..

Худди шу машъум мисолда биз Гавҳаршод Бегим сиймосида маданият ҳомийлиги, аҳиллик, тинчлик, осойишталик тарафдори сифатида қурбон бўлган шўрлик хотин-қизларимизнинг аччиқ тақдири, муборак қиёфасини кўриб турибмиз. Тарихнинг шаҳодати шундай. Шоҳрух Мирзо дарвишмонанд, ҳардамхаёл шахс бўлганлигидан, унинг Хуросондаги ҳукмронлик ташвишлари завжаи муҳтарамаси Гавҳаршод Бегим зиммасида эди. Буни Гавҳаршод номи туширилмиш муҳр ҳам тасдиқлайди. Начора? Шоҳрух ўлган (1447), Улуғбек ўлдирилган (1449) Самарқанд ҳам, Ҳирот ҳам алғов-далғов. Кексайиб қолган Гавҳаршод Бегим ўз қайин оғаси Мироншоҳнинг ўғли Султон Абдусаиднинг ҳокимиятга келишидан тартиб-интизомни умид тутган эди. Бундай бўлмади. Унинг орзу-умиди ушбу хунхорнинг қонли қиличи билан топталган, пайҳон қилинган.

Ўйлаймизким, наср, шеърият, саҳна асарлари, кино санъатимизда ҳам Гавҳаршод Бегимни ашаддий тескаричи, юртбузуқи аёллар тоифасидан қилиб тасвирлашлик асло инсофдан бўлмаса керак. Ҳақиқатга хилоф иш бу. Мазкур муаммони жиддий бир тарзда қайта мушоҳада қилиш даркор.

Хожа Убайдуллоҳ Аҳрори Валий сиймосига келганда, ул зотни Мирзо Улуғбек билан тўқнаштиришга ҳеч қандай воқеий асос йўқ. Ҳа, кўз юма олмаймиз: Хожа Аҳрор золим ва жоҳил Абдусаид Мирзо ҳамда унинг сулоласига ҳомийлик қилган. Лекин Самарқандда бу ҳомийлик Мирзо Улуғбек, қотил Абдулатиф ва Мирзо Абдуллолардан сўнг салтанат Султон Абдусаидга ўтиши билан бошланган. Аниқроғи, Султон Абдусаид салтанатга эришувига қадар Хожа Аҳрор Самарқандда ўтроқ бўлмаган. Ҳеч бир тарихий манбада ул зоти шарифнинг Улуғбек билан рўпара келганлиги ҳақида бирор имо-ишора йўқ. Мабодо учрашган ва тўқнашган бўлсайди, унинг куёви Саид Мир Абдулвали ўзининг «Масмуот» китобида бу ҳақда хабар берган бўларди.

Мирзо Улуғбек 1409 йили Самарқандда тахтга ўлтирганда Хожа Аҳрор ўз туғилган жойи «Боғистон» қишлоғида (Бўстонлиқ) 5 яшар болакай бўлган. Кейинчалик пир Тошкентга (Шайхонтоҳур), ундан Зангиотага ўтган. Улуғбек 40 йиллик ҳокимиятидан сўнг, 1449 йили ваҳшийларча ўлдирилгач, орадан 4 йил деганда, санаи 1453 да Самарқандга ташриф буюрди ва умрининг охиригача (вафоти 1490) шу ерда ўтроқлашиб қолди.

Модомики шундай экан, ҳаётда Мирзо Улуғбек билан рўпара бўлолмаган шайх қандай қилиб мадрасада ёки расадхонада ўтказилган мунозара-муноқашаларда қатнашсин? Не тавр ила фатво берсин? Абдулатиф ила Аббосларни нечук қотилликка йўлласин? Мирзо Улуғбек фаолиятига берилган тескари хурофотчилик сифатларини бугунги насримиз, шеъриятимиз, саҳнавий ва кино санъатларимизда Шайх Хомуший, Саид Обид номлари билан кўринадиган мутаассибларга беришлик дуруст бўлмасмикан? Шундай қилиш ҳам керак. Чунки ана шулар Мирзо Улуғбек, Қозизодаи Румий, Али Қушчиларнинг соғлом диний, дунёвий, илмий ва тарихий хизматларига даҳшатли сўқир хурофотни қарши йўналтирганлар.

Тағин бир муаммо. Алишер Навоий тақдир тақозосига кўра Самарқандда, умуман Мовароуннаҳрда умргузаронлик қилиб юрган кезларида (1465—1469) учрашиб турган, мулоқотда бўлган ва айрим хизматларни биргаликда адо этган шоир Мирзобек киму, Амир Ҳасан Арҳангий ўғли — амирзода Мирзобек ким?

Айрим илмий изланишлар ва бадиий асарларда шоир Мирзобекни ҳам, амирзода Мирзобекни ҳам бир шахс тарзида шарҳлайдилар. Буларнинг бириси номи олдидан «шоир», иккинчисининг номи олдидан эса «амирзода» сифатларининг келтирилиши, бу — иккаловининг бир-бирларидан фарқ қиладиган мустақил шахслар бўлиб ўтганликларини кўрсатмайдими? Устод Алишер Навоий шаҳодат берибдурларким, Самарқандга келиб, «Аъламул уламо» (Олимлар олими) Фазлуллоҳ Абдуллайсий мадрасасида машғулотлар бошланган дастлабки кезларда бу ерда Жавҳарий, Ховарий, Холвойи, Риёзий, Самарқандийлар гурунгида ёш шоир Мирзобек ҳам бўлган. Бу солиҳ йигит даврадошларнинг ҳаммасидан, Алишер Навоийдан ҳам ёш бўлган. Аммо шеъриятда нозикадо фазилат касб этган. Навоий таъбири ила айтганда, «таъб, фаҳм, зеҳнда» — «саромади замона... Хуросон ва Самарқанд мулкида ягона» бўлган. Кўпинча «тарди акс» санъатида гўзал, равон, мусиқий, қўшқофияли, дилчасп шеърлар ёзган. Қарангки, Навоий Самарқандда Фазлуллоҳ Абулайс мадрасасида икки йил таҳсил кўриб, сўнг «Мовароуннаҳр» соҳиб ихтиёри Аҳмад Ҳожибек (шоир Вафоий) хизматига ўтганида, тез-тез такрорланиб турган воқеалар тақозосига кўра, амалдор Амир Хасан Арҳангий билан ҳам, унинг ўғли Амирзода Мирзобек билан ҳам бот-бот учрашиб турган.

Аммо бу Амирзода Мирзобек, отаси Амир Ҳасан Арҳангий қанчалик майпараст, маҳмур бўлса, ундан ҳам ошириб-тошириб юборадиган даражада бодапарастлик билан шуғулланган.

Ғиёсиддин Хондамир ўзининг Алишер Навоийга бағишланган «Макоримул-ахлоқ» китобида ёзган: «Амир Султон Ҳасан ва писараш Мирзобек-ки, ҳар ду ба воситаи шурби мудом зи олам нуқл карданд». Мазмуни: Амир Султон Ҳасан ва ўғли Мирзобек, ҳар иккалови доимий майнўшлик сабабидан оламдан ўтдилар.

Арҳангий билан ўғли Мирзобеклар Хуросонлик эмасмикин? Буниси ҳозирча номаълум. Қандай бўлгандаям, самарқандлик навқирон шоир Мирзобекни майга муккасидан кетган Амир Ҳасан Арҳангийнинг ўғли қилиб фикр юритиш, образ яратиш номатлуб бўлур, деб ўйлайман.

Умуман, бобо ва бобокалонларимизга «тил тегизишда» чандон эҳтиёт бўлишимиз лозимлиги аён бўлиб қолди. Давр майлларига ортиқ даражада берилиб кетиб, тарихий воқелик устидан зўравонлик қилишга ружу этиш ҳеч қачон яхшиликка олиб келмайди. Бинобарин, ўтмишда кечган фараҳли ва чалкаш ҳаётимиз ҳамда адабиётимиз тарихидаги муаммоларга муносабат билдиришда Алишер Навоий ҳазратларининг табаррук фикру ёди устивор бўлиши лозим.

Менинг назаримда, Навоий байналҳақиқати ва маънавияти ҳали узоқ-узоқ замонларгача, тоабад бизнинг илмий ва ижодий ишларимизда кўпларимизга дастгир ҳамда пешрав дарға бўлиб хизмат қилаверади. «Хазойинул-маоний» (Маънолар хазинаси») чашмаларининг кўзларини очаверади. Бинобарин, «Зоҳир этар ёлғон ўзин оқибат», деб огоҳлантирибдиларми улуғ шоиримиз, ҳаммамиз ҳам зарур ўринларда кўпроқ ул зоти шарифнинг нафасларига, теран шаҳодатларига ақл, зеҳн, фаҳм-фаросат кўзи билан мурожаатда бўлишимиз вожибдур.

Воҳид АБДУЛЛО.
Самарқанд,
1983 йил, февраль.

САЙЁРАМИЗ САДОСИ

БАНК ВА ЭКОЛОГИЯ

Германия Федератив Республикасида махсус экологик маълумотлар банки ташкил этилмоқда.

Банкнинг муассиси Шимолий Германия савдо-саноат палатаси бўлиб, у ана шу минтақада экологик тоза маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган ва инсон ҳаёти учун ҳавфли чиқитларни зарарсизлантирадиган корхоналардан маълумотлар йиғади. Шунингдек, банк корхоналар раҳбарлари ва коммунал хизмат вакиллари учун маълумотнома тайёрлайди. Бу тадбир экологик лойиҳаларни амалга ошириш учун ҳамкор топишда қўл келади.

«КОМПЬЮТЕР ҚАРОҚЧИЛАРИ» ҚЎЛГА ОЛИНДИ

Чехия полицияси Прага шаҳрида жойлашган «Диалог—агро» фирмасидаги «компьютер қароқчиларини» қўлга олди. Гап шундаки, бу фирма компьютер дастурларини қароқчиларча кўчириб олиш ва сотиш билан шуғулланганликда айбланмоқда.

Шарқий Европада биринчи марта содир бўлаётган бу воқеа иштирокчилари асосан малакали мутахассислардир. Чехия Республикаси компьютер «қароқчилиги» туфайли ҳар йили 5,5 миллиард крон (ўртача 185 миллион доллар) зарар кўрмоқда.

ДАЪВОГАР ЖАВОБ БЕРАДИ

Италиядаги Болонья шаҳри прокуратураси миллий альянс бошлиғи ва Италия ижтимоий ҳаракати партиясининг котиби Жанфранко Фини устидан жиноий иш қўзғади.

Ж. Фини оммавий йиғинлардан бирида нутқ сўзлаб, фашист мустабиди Бенито Муссолинини «XX асрдаги энг буюк давлат арбоби» деб атаган. Италия қонунларига кўра, фашист намояндалари, уларнинг фаолияти ва қонун-қоидаларини тарғиб қилган киши жиноий жавобгарликка тортилади. Шуниси қизиқки, Ж. Фини бошчилигидаги неофашистлар ҳаракати яқинда бўлиб ўтган парламент сайловида ғолиблар қаторидан ўрин олган ва бўлғуси ҳукумат таркибига киришга даъвогарлик қилмоқда.

ЙЎЛ ТАЪМИРИ УЧУН ҚАРЗ

НЬЮ-ЙОРК. Жаҳон банки Непал давлатига олти йил муддатга 50,5 миллион доллар қарз берди.

Непал бу маблағни мамлакат ҳудудидаги энг асосий автомобиль йўлларини тубдан таъмирлаш ва янгиларини қуришга сарфламоқчи. Чунки йўллар носозлиги турли фалокатларга сабаб бўлиши билан бирга, мамлакат иқтисодига ҳам жиддий зарар келтирмоқда, деб хабар беради РАТА—ТАСС ахборот маҳкамаси.

САЛБИЙ МУНОСАБАТ БИЛДИРИЛМОҚДА

ТОКИО. Япония иқтисодий ташкилотлар федерацияси аъзоларининг 75 фоизи «1994 йилнинг охиригача Япония иқтисодиётини танглиқдан чиқариш» лойиҳасига салбий муносабат билдирмоқда.

Мазкур лойиҳада кўрсатилган чора-тадбирлар ўн уч ойдан буён тобора кучайиб бораётган иқтисодий танглиқни бартараф этишга қодир эмас, дейишмоқда улар.

САЙЁҲЛАР КЎПАЙМОҚДА

ДЕҲЛИ. Ҳиндистонга ташриф буюрувчи сайёҳлар сони ой сайин ортиб бормоқда. Шу йилнинг февраль ойида мамлакатга 169 минг 625 хорижий сайёҳ келгани қайд этилди.

Бу ўтган йилнинг шу даврига нисбатан 20 минг кишига кўпдир. Шарқ таомлари ва Ҳиндистоннинг гўзал масканларини томоша қилишни хоҳловчилар мамлакат хазинасига ҳар йили 4,3 миллиард рупий (140 миллион доллар) бойлик келтирмоқда, деб хабар беради Ҳиндистон ахборот маҳкамаси.

БУ КЎПМИ Ё ОЗ?

ПЕКИН. БМТнинг ЮНИСЕФ ташкилоти ҳисоб-китобларига кўра, ҳозир Хитойда 200 мингга яқин етим бола бор.

Мавжуд етимларнинг 38 фоизини ота-оналар ажралишганларидан кейин кўчага ташлаб кетишган. 23 фоизи оилавий жанжаллардан қочиб уйдан кетиб қолган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти девони жамоаси девоннинг масъул ходими А. И. Морозга онаси

Анна Павловна МОРОЗнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Ихтисослаштирилган «Ўзирмаш» бирлашмаси ходимлари бирлашма бош директори ўринбосари Мирзокир Содиқовга падари бузруквори

КОМИЛЖОН ОТАнинг

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор этадилар.

• *Санъатимиз муаммолари*

БИЗНИНГ ҲАМКАСБЛАР ҲАМ БОЙИСА, НИМАСИ ЁМОН?

Юртимиз мураккаб иқтисодий даврни бошидан кечираётган айни пайтда санъат, адабиёт ва умуман, маънавият қандай «нафас» олаётганлиги кўпчиликни қизиқтириши табиий. Мухбиримиз Ҳамза номидаги санъатшунослик илмий-тадқиқот институти директори, профессор, санъатшунослик фанлари доктори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Т. ҒОФУРБЕКОВ билан ана шу ҳақда суҳбат қилди.

— Тўхтасин ака, кейинги йилларда айрим ёш санъаткорлар ҳам ўзини тижоратга уриб кетаётганлиги ҳақида кўп эшитамиз.

— Тўғри, шундай ҳоллар учраб турибди. Лекин бундан чўчимаслик керак. Зеро, узоқ ва яқин ўтмишга назар ташласак, халқимиз тили ва дилидан ўрин олган бир қанча атоқли ҳофизу созандалар санъат оламига турли касб ва ҳунармандчиликда ном чиқарганларидан кейин кириб келганлар. Демак, гап бу ерда «Меҳнат дафтарчаси»даги «нокасбий» ёзувда эмас, балки санъат дунёсининг бугунги моддий аҳволи ҳақида кетяпти. Менимча, санъаткор қайси соҳа ёки касбда бўлишидан қатъий назар, ўз маҳорати билан одамлар кўнглини олса бас. Санъаткор ёки санъат шинавандаси қанча бой бўлса, санъат ундан шунча кўп баҳра олади. Масалан, XX асрнинг бошида бадавлат санъат жонкуяри Атиқулло Эшоннинг саъй-ҳаракати туфайли Тўйчи Ҳофиз қатор хорижий Шарқ мамлакатларини айланиб чиққан, санъат сирларини мукаммал ўрганган эди.

— Агар адашмасам, сизлар яқинда бўлажак илмий мутахассислик бўйича навбатдаги қабул эълон қилган эдиларингиз...

— Ҳа. Мана икки йилдирки, институтимизда аспирантура билан бирга докторантура ҳам ўз ишини бошлади. Лекин, афсуски, унга аксарият ҳолларда Тошкент шаҳри ҳамда вилоятида истиқомат қилаётган кишилардангина аризалар тушмоқда. Ўтган йили докторантурага 2 мусиқашуносни, бу йил эса 1 нафар театршуносни қабул қилдик. Аспирантура «жуғрофияси»ни Қорақалпоғистон Республикаси, Сурхондарё, Наманган ҳамда Андижон вилоятларидан келган бўлажак олимлар ҳисобига бирмунча бўлса-да кенгайтирдик. Институтимизда бундан ташқари махсус даъвогарлик ҳамда малака ошириш гуруҳлари бор. Унда наинки Марказий Осиё, МДҲ, балки Ҳиндистон, Хитой, Жанубий Корея ва япониялик фуқаролар ҳар икки томон учун долзарб бўлган муаммолар устида тадқиқот олиб боришмоқда.

Санъатшуносликнинг келажагига пойдевор ташлаш мақсадида илмий иш қилаётган ёш олимларга деярли барча шароитларни яратганмиз. Масалан, бўлажак фан номзоди учун 3 ой, доктори учун эса 6 ой қўшимча таътил берилади.

— Мени кечирасиз-у, санъатшуносларимизнинг аксарияти негадир ўзбек тилида ёзишни билишмайди...

— Сиз ҳам, муҳтарам муштарийлар ҳам, мени маъзур тутасизлар. Институтга раҳбар бўлиб келганимдан сўнг «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» (1992, 14-август), «Правда Востока» (1992, 29 декабрь) газеталарида бу мавзу ҳақида алоҳида тўхталганим учун уни яна такрорлашни ортиқча деб ўйлайман. Қолаверса, айни пайтда институтимизда барча соҳада ўзбек тили устивор, десам муболаға қилмаган бўламан. 1992 йили республика Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги ОАК томонидан институтимизда «Д» индексли ихтисослашган минтақавий кенгаш ташкил этилган эди. Унинг таркибида Марказий Осиё давлатларидан ҳам нуфузли санъатшунослар иштирок этишини инобатга олиб, тиллар эркинлигини жорий қилганмиз. Шу боис ўтган 1993 йил жами 14 та диссертация, 2 та докторлик, 12 та номзодлик ишлари ёқланди. Ундан 7 таси ўзбекистонлик, 2 таси Қозоғистон, 1 тадани Озарбайжон, Тожикистон, Туркманистон, Қирғизистон ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси олимларининг тадқиқотларидир.

— Санъатшуносларнинг илмий даражалари одатда «санъатшунослик доктори», «санъатшунослик номзоди», дейилади. Сиз санъат соҳасидаги илмий даражаларни ана шундай шаклда «номланишига» қандай муносабат билдирасиз?

— Салбий. Чунки сиз тилга олган даражалар русчадан сўзма-сўз таржима. Аслида «санъатшунослик фанлари доктори», «санъатшунослик фанлари номзоди», деб ёзилиши керак. Чунки файласуф ёки филологлар ҳақида гап кетганда «филология доктори» эмас, «филология фанлари доктори», деб айтамиз. Яна бир таклиф. Бизда ҳали ҳам баъзи бир мутахассисликлар «театр санъати», «мусиқа санъати» деб юритилади. Ўзбек тилида «театр» дейилганда санъатнинг бир тури тушунилади. Шундай экан, «санъат санъати» (!) дейилиши қайси мантиққа тўғри келади? Унинг ўрнига «театршунослик», ёки «мусиқашунослик» дейилса, айни муддао бўлади.

— Институтнинг хорижий мамлакатлар билан алоқалари борасида ҳам тўхталсангиз...

— Очиғини айтганда, хорижий мамлакатлар билан алоқаларимиз истиқлолга эришганимиздан кейин янада жадаллашиб кетди. Институтимизнинг кенгайтирилган илмий кенгашига АҚШ, Япония, Эрон, Ҳиндистон ҳамда қатор Оврупо давлатларининг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчилари, маданият масалалари бўйича маслаҳатчиларини таклиф этиб, муайян ҳамкорлик соҳасида лойиҳалар тайёрладик. Бундан ташқари, институтимизга деярли ҳар ойда турли мамлакатлардан вакиллар ташриф буюришади. Институт жамоаси «Бухоро ва жаҳон маданияти», «Шарқ ва Ғарб театр фестивали» халқаро анжуманларига ўз улушини қўшди. Италия, АҚШ, Сурия давлатлари олимлари малакасини оширишда фаоллик кўрсатмоқда. Жан Поль Везиан, Укеро Магосаки ва Далип Мехта каби элчиларнинг саъй-ҳаракати билан Франция, Япония ҳамда Ҳиндистондаги соҳадош институт ва дорилфунунлар билан алоқаларимиз мустаҳкамланмоқда. Жумладан, бу йил Сока (Токио) дорилфунуни билан тузилган шартнома ниҳоясига етади. Лекин алоқаларимиз самарали бўлганлиги учун ҳар икки томон яна янги шартнома тузиш ниятидамиз.

Жамоамиз ўтган йил республика миқёсида ҳам бир қанча тадбирларни амалга оширди. Уч санъаткор аллома Ризқи, Юнус ва Исҳоқ Ражабийлар хотирасига бағишлаб «Ражабийхонлик», рақс юлдузи Мукаррама Турғунбоева таваллудининг 80, ҳассос шоир Туроб Тўла таваллудининг 75 йиллиги ҳамда «Истиқлол ва бадиий ижод келажаги», «Ўзбекистон санъатшунослиги: мезон ва замон», «Заҳириддин Муҳаммад Бобур ва маданият, санъат тарихини ўрганиш муаммолари» каби долзарб мавзуларда анжуманлар ўтказдик.

Ўзбеклар ўз тарихи, маданияти ва санъати билан дунёга танилган халқ. Лекин, шундай экан, деб ўз ҳуснимизга ўзимиз маҳлиё бўлиб ўтиравермаслигимиз керак. Зеро, юртимиз жаҳонга юз тутаётган айни пайтда ўзга халқлар маънавий бойликларидан баҳраманд бўлиши сув билан ҳаводек зарурдир. Бир сўз билан айтганда, буюк салафларимиз ишини давом эттириш ҳар бир санъатшуносдан ҳали жуда кўп меҳнат ва жасорат талаб қилишини унутмаслигимиз керак.

«Халқ сўзи» мухбири Исмат ХУДОЁР суҳбатлашди.

Спорт, Спорт, Спорт

ФУТБОЛ

ФУТБОЛ бўйича Ўзбекистон Кубоги учун 1/16 финалнинг дастлабки учрашувлари бўлиб ўтди. Ўтган йилги биллур соврин соҳиби Тошкентнинг «Пахтакор» жамоаси сафарда ўйнаб, гулистонликларни йирик ҳисобда (1:5) мағлубиятга учратди. Бизнингча, ушбу жуфтлик тақдири такрорий учрашувсиз ҳам ҳал бўлди. Биллур кубок финалчиси «Навбаҳор» ўз майдонида МҲСК жамоасини қабул қилди. Бир ҳафта олдин бу икки жамоа чемпионат беллашувларида учрашиб, унда жанговар дуранг (3:3) қайд қилинган эди. Бу сафар наманганликлар 1:0 ҳисобида устун келишди. Лекин «Навбаҳор» такрорий учрашувни Тошкентда ўтказишини инобатга оладиган бўлсак, МҲСК жамоасининг имконияти каттадир.

Қолган учрашувларда қуйидаги натижалар қайд қилинди: «Темирйўлчи» — «Кушон» — 2:0, «Янгиер» — «Атласчи» — 3:1, «Орол» — «Сўғдиёна» — 1:0, «Наврўз» — «Машъал» — 2:0, Политотдел» — «Боғдод» — 1:1, «Насаф» — «Йигирувчи» — 1:0, «Боёвут» — «Нурафшон» — 1:2, «Чирчиқ» — «Локомотив» — 2:1, «Кимёгар» — «Олтинкўл» —1:2, «Зарафшон» — «Нефтчи» — 0:1, «Трактор» — «Динамо» С—3:2, «Сурхон» — «Металлург» — 2:1, «Ситора» — «Норин» — 3:1.

Такрорий учрашувлар 17 апрель куни ўтказилади.

ШОҲМОТ

Г. Аъзамов номидаги республика шоҳмот-шашка клубида ёшлар ўртасида Ўзбекистон биринчилиги якунланди. Катта ёшлилар мусобақасида самарқандлик Марат Жумаев яна ўтган йилгидек чемпионликни қўлга киритди. Энди у Венгрияда ўтказиладиган жаҳон чемпионатида қатнашади. Шунингдек, 14 ёшгача бўлган шоҳмотчилар мусобақасида ғолиб чиққан сурхондарёлик Бегали Саидов ҳам жаҳон чемпионатида республикамиз шарафини ҳимоя қилади. Қизлар баҳсида муваффақиятли дона сурган Ё. Прокопенко эса Бразилияга йўлланмани қўлга киритди. У бу мамлакатда ўтказиладиган жаҳон чемпионатида республикамиз байроғи остида дона суради.

Р. ЖУМАЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• *Ислоҳот қирралари*

«ТУРОН»НИНГ ИЛК ҚАДАМЛАРИ

УШБУ АКЦИОНЕРЛИК-ТИЖОРАТ БИРЛАШТИРУВ БАНКИ БИРИНЧИ ГАЛДА СУВ ХЎЖАЛИГИ ХОДИМЛАРИНИНГ ИШОНЧЛИ ШЕРИГИДИР

МАМЛАКАТИМИЗ қишлоқ хўжалигини ривожлантириш устивор йўналишлардан бири бўлиб, қишлоқда ислоҳотни кенгайтириш ва чуқурлаштириш бугунги куннинг асосий вазифасидир. Республика Президенти Ислом Каримов Вазирлар Маҳкамасининг яқиндаги мажлисида «...агар биз ҳаётимизни яхшилашни истасак, иқтисодий ислоҳотларни, энг аввало, қишлоқ хўжалигидан, қишлоқ ҳаётидан бошлашимиз керак», дея таъкидлади. Ҳақиқатан ҳам бизнинг келажагимиз, мустақилликнинг тақдири қишлоқда иқтисодий ислоҳотларнинг қандай амалга оширилишига кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади. Жумҳурият сув хўжалигининг роли, аҳамияти ва ҳозирги аҳволи айнан шу бобда биринчи ўринга чиқади.

Маълумки, жумҳуриятимиздаги жами экин майдонларининг 80 фоизи суғорма ерлардир. Деҳқончилик маҳсулотларининг 97 фоизи шу ерлардан олинади.

Улардан маромида ва самарали фойдаланиш уни вақтида бутунлай реконструкциялаш, коллектор-дренаж тармоқларини қуриш ва қайта созлаш, насос станцияларини қуриш ва қайта таъмирлаш, сув хўжалиги мажмуининг бутун таркибини доимо ишга шай ҳолда сақлашга тўла ва бутунлай боғлиқдир. Бундан ташқари, жумҳуриятдаги сув ресурслари деярли тўла ишга солинганлигини эътиборга олган ҳолда фақат суғоришнинг сувни тежайдиган илғор технологияси ва техник воситаларидан фойдаланиш ҳисобигагина суғорма ер майдонларини кенгайтириш мумкин.

Бу вазифаларни бажаришда «Турон» акционерлик-тижорат бирлаштирув банки муносиб ўринни эгаллайди. У 1990 йилда Мелиорация ва сув хўжалиги вазирлиги ташаббуси билан таъсис этилиб, Ўзбекистон Республикаси Миллий банки томонидан рўйхатга олинган. «Турон»нинг ташкил этилиши, биринчи галда, сув хўжалиги қурилишларига кредитлар бериш ва маблағ билан таъминлаш масалаларини зудлик билан ҳал этиш имконини берди, инвестиция жараёнлари қатнашчилари ўртасида тўловлар ҳаракати муддатларини иложи борича тўла қисқартирди.

Республика ҳукумати сув хўжалигининг меъёрида ишлашига тўла эътибор бериб, 1993 йилда 26,2 миллиард сўм бюджет маблағи ажратди. Бу жумҳуриятда капитал қурилишга ажратилган жами маблағнинг 34,2 фоизига тенгдир.

Нарх-навонинг ўсиши ва шу билан боғлиқ ҳолда қурилиш-монтаж ишларининг қимматлашувини ҳисобга олган жумҳурият ҳукумати капитал қурилишга 22 миллиард сўм миқдорида имтиёзли қўшимча кредит излаб топди. Марказий банк эса уни дарҳол ажратди. Шунингдек, табиий офатлар оқибатини тугатишга 650 миллион сўм, кечиктириб бўлмайдиган мелиоратив ишларни бажариш учун 2 миллиард сўм, кредиторлик қарзларини қоплаш учун 1124 миллион сўм кредит ажратилди.

Инвестиция жараёнининг ҳамма иштирокчилари, яъни буюртмачилар, пудратчилар, лойиҳа ташкилотларининг тиғиз ишлаганликлари натижасида моддий-техник таъминотдаги катта қийинчиликларга қарамай, 1993 йилда олдиндан белгиланган ҳамма кўрсаткичлар таъминланди. Шу жумладан, 15.000 гектар ўрнига 18.061 гектар (120 фоиз) янги суғориладиган ер фойдаланишга топширилди, 46.000 гектар ўрнига 50.850 гектар (110 фоиз) суғориладиган ер комплекс реконструкция қилинди, 39.048 гектар ўрнига 41.703 гектар (107 фоиз)) майдондаги коллектор-дренаж тармоқлари қурилди ва қайта қурилди. Магистрал суғориш каналлари ва коллекторлар, суғориш ва мелиоратив насос станциялари, гидротехник иншоотлар ва йўл тармоқлари қуриш ва қайта қуриш бўйича, шунингдек, суғоришнинг сувни тежайдиган илғор технологиясини жорий этиш бўйича анчагина ҳажмдаги ишлар бажарилди.

«Турон» банки республика ҳудудидаги суғориладиган ерларни сув билан таъминлаш ва уларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш учун катта аҳамиятга эга бўлган йирик сув хўжалиги объектларини пул билан таъминламоқда. Чунончи, узунлиги 74,98 километр бўлган Денгизкўл коллекторини реконструкциялаш Навоий ва Бухоро вилоятлари ҳудудидаги умумий майдони 100.000 гектар суғориладиган ерлардан кучли минераллашган сизот сувларини, 93,8 километр узунликдаги Ғарбий Ромитон коллекторини қайта таъмирлаш Бухоро вилоятининг учта тумани ҳудудидан коллектор-дренаж сувларини қочириш имконини беради. Бу 80.000 гектар суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилайди.

Бозор иқтисодиётига ўтиш ва бюджет маблағлари тақчиллиги ўткир бўлиб турган шароитда капитал қурилишга тижорат банклари кредитлари ҳисобидаги инвестиция муҳим аҳамият касб этади. Юзага келган ҳозирги иқтисодий шароитда «Турон» ўз кредитларини давлатимиз учун биринчи даражали аҳамиятга молик лойиҳаларга, биринчи галда ижтимоий вазифаларни ҳал этишга, шу жумладан, халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни кўпайтиришга, қўшимча иш жойлари, ички бозорни товарлар билан тўлдиришга йўналтирмоқда. Шу йўлдан бориб, иқтисодиётнинг давлат секторини банк томонидан таъминлаш билан бирга ўрта ва майда бизнес (топармонлик)нинг оёққа туришини дурустгина қўллаб-қувватламоқда. Анчагина паст фоизларда ссуда бериб, иқтисодиётнинг ривожига ва халқ фаровонлигини оширишга кўмаклашмоқда.

Ўтган йили «Турон» банки халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришга йўналтирилган ўрта бизнес соҳасининг бир қатор корхоналарига йирик миқдорда инвестицияни амалга оширди. Шулардан «Семурғ» акциядорлик жамияти, Тошкент ўйинчоқлар фабрикасига қуриш ва қайта таъмирлашга 253 миллион сўм миқдорида узоқ муддатли кредит берилди. Жанубий Корея фирмаси, ва Ўзбекистон Республикаси Сув хўжалиги вазирлиги билан ҳамкорликда завод қураётган «Коруз компани» фирмаси учун йилига 300.000 дона терини қайта ишлаш қувватига эга бўлган корхонанинг биринчи навбатини қуриб битказиб, ишга тушириш учун 150 миллион сўмлик узоқ муддатли кредит ажратилди. «Атлас» фирмаси Жиззах шаҳрида йилига 34 тонна шойи хомашёси ишлаб чиқариш қувватига эга бўлган шойи тўқиш фабрикаси қурилишини тугатиши учун 224 миллион сўмлик узоқ муддатли кредит олди. «Муҳандис ЛТД» фирмаси шакар ишлаб чиқарадиган кичик завод қуриш учун 160 миллион сўм кредит пули билан таъминланди.

«Турон» акционерлик-тижорат бирлаштирув банкимиз Ўзбекистон Президенти И. Каримовнинг кўрсатма ва таклифларини амалга ошира бориб, жумҳурият иқтисодиётига чет эл сармояларини жалб этишга, хорижий шериклар билан қўшма корхоналар барпо этишга фаол кўмаклашмоқда. 30 га яқин қўшма корхоналар ҳозирданоқ ўзларининг сўм-купон ҳисобларини очдилар ва бизнинг банкимиз хизматидан баҳраманд бўлмоқдалар. Бу корхоналар ички бозорларни яқин кунларда юқори сифатли халқ истеъмоли моллари билан бойитиш имконини беради. Чунончи «Сельсонг» — Лим Трейдинг қўшма корхонаси республикамизга 2 миллион АҚШ долларига тенг миқдорда халқ истеъмол моллари ва озиқ-овқат маҳсулотлари, шу жумладан, 1.500 тонна қанд-шакар етказиб берди. Бу маҳсулотлар аҳолига сўм-купонга сотилди.

Саноат қурилишини маблағ билан таъминлаш ва кредитлашдан ташқари ижтимоий секторнинг инфраструктурасини вужудга келтиришга фаол кўмаклашмоқдамиз. 1993 йилда Сув хўжалиги вазирлиги тизими бўйича аввалдан белгиланган 23.000 квадрат метр ўрнига 26.319 квадрат метр ҳажмдаги уй-жой, 840 ўрнига 1057 ўринли мактаб, 280 ўрнига 330 ўринли боғча фойдаланишга топширилди.

Халқ хўжалигидаги тўловлар масаласи ҳамон мураккаблигича қолаяпти. Хўжалик алоқалари узилган, жумҳуриятнинг деярли ҳамма тармоқларининг меъёрида ишлаши асосан хом ашё, буюм, конструкция, бутловчи қурилиш ва ёнилғимойлаш ашёларининг импортига боғлиқ бўлиб турган бугунги шароитда Ҳамдўстлик мамлакатларининг тижорат банкларида корреспондентлик ҳисобларини очиш катта аҳамият касб этмоқда. Мажбурий қўлланилаётган мовоза усули эса алмисоқдан қолганлиги устига ўта ноқулай бўлиб, ўзимизнинг аҳоли учун зарур халқ истеъмоли моллари ва озиқ-овқат маҳсулотларини ички бозордан четлаштиради, кўп вақт ва анчагина сарф-харажат талаб этади.

«Турон» банки жумҳурият Марказий банкининг фаол кўмаги билан Россия, Украина,Белорус ва Қозоғистон банкларида корреспондентлик ҳисобларини очиш юзасидан самарали музокаралар олиб бормоқда.

Банк ишларининг тезкорлигини ошириш мақсадида банк ҳужжатларини тайёрлашнинг замонавий воситаларидан фойдаланишга катта эътибор берилмоқда. Кўп миқдорда замонавий ҳисоблаш воситалари сотиб олинаяпти.

Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг банк тизимини такомиллаштиришга жиддий аҳамият билан қараётгани Вазирлар Маҳкамасининг «Банк тизимини такомиллаштириш ва пул-кредит муносабатларини барқарорлаштириш чоралари тўғрисида»ги 1994 йил 18 март қароридан ҳам яққол кўриниб турибди. «Турон» банки ушбу қарорни бажариш ва ягона банк компьютер тизимини вужудга келтириш мақсадида «АТІТ» Америка-Туркия фирмасининг Ўзбекистон Республикаси ягона банк тизимини барпо этишга оид лойиҳасини амалга оширишда қатнашади. Бу жумҳурият ичидаги тўловларни энг қисқа муддатларда амалга ошириш имконини беради. Шу фирма етказиб бераётган компьютерлар, аппарат ва дастурий таъминлаш воситалари бугунги кунда дунё банк амалиётида қабул қилинган барча жаҳон андазаларига мосдир.

«Турон» акционерлик-тижорат банки ҳақида гапирадиган бўлсак, ҳозир унинг ҳамма филиаллари RELCOM электрон почтаси жаҳон тармоғига чиқа оладиган битта электрон почта тармоғига тартиб билан бирлаштирилган бўлиб, бу филиаллар билан тез ва ишончли тарзда ахборот ва кредит ресурсларини алмашиш ҳамда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида банкнинг ягона молиявий сиёсатини олиб бориш имконини беради.

Андижон, Бухоро, Наманган, Нукус, Фарғона шаҳарларида банкимизнинг филиаллари, Тошкентда эса бўлимларига эга бўлган операцион бошқармаси ташкил этилган бўлиб, улар фаолият кўрсатиб турибди. Сув хўжалиги вазирлигининг бутун жумҳурият ҳудудида «Турон»нинг филиалларини очиш тўғрисидаги ташаббусини қўллаб-қувватлаётган Ўзбекистон Миллий банкининг фаол ёрдамида шундай филиалларни Қарши, Самарқанд, Навоий, Гулистон, Бекобод шаҳарларида ҳам ташкил этиш юзасидан туркум ҳужжатлар тайёрланган.

Пул қадрсизланаётган ҳозирги шароитда аҳоли пул маблағларининг бут сақланишини таъминлашга катта эътибор бериб, «Турон» банки муассасаларида жамғарма кассалари ташкил этилганди. Уларда 1994 йил 1 январгача аҳолининг 67 миллион сўмдан кўпроқ пули 35—45 йиллик фоиз миқдорида белгиланиб жамланди. Энди жумҳурият фуқароларининг коммунал хизмати ҳақларини тўлашлари учун қулайлик яратиш мақсадида банкимизнинг ҳамма филиалларида кассалар очиш масаласи кўриб чиқилаяпти.

Банкимизнинг 1993 йил 17 апрелдаги таъсис конференцияси қарори билан у «Турон» акционерлик-тижорат бирлаштирув банкига айлантирилди. Эълон қилинган 500 миллион сўмлик Устав фонди Ўзбекистон Республикаси Миллий банки томонидан 1993 йил 20 сентябрда 8 рақами билан рўйхатга олинди.

Ҳар бирининг қиймати 100.000 сўм-купонли исми ёзилган оддий акциялар ҳам юридик, ҳам жисмоний шахсларга сотила бошланди. Акциядорларнинг умумий йиғилиши қарори билан Устав фондини 10 миллиард сўм-купонга етказиш юзасидан иккинчи нашр акцияларини чиқариш кўзда тутилмоқда. Бу вазифани амалга ошириш, тезкор банк ишларини янада такомиллаштириш, мижозлар билан ўзаро тўлов ва бошқа операциялар ўтказишни техник жиҳатдан таъминлашни яхшилаш банкимиз мақомини, имконият ва обрўсини янада мустаҳкамлайди ва юксалтиради. Бу эса Сув хўжалиги вазирлигининг капитал қурилиш объектларини пул билан таъминлаш самарадорлигини кескин оширади ва «Турон» акционерлик-тижорат бирлаштирув банкига сув хўжалиги ходимлари бўлмиш доимий ва ишончли шериклари орасида муносиб ўрин эгаллаш, шунингдек, жумҳуриятимиз иқтисодиёти ривожига амалий таъсир ўтказиш имконини беради.

А. ЗИЕЕВ,
«Турон» акционерлик-тижорат бирлаштирув банки бошқаруви раиси.

ХАЛҚ СЎЗИ
•
НАРОДНОЕ СЛОВО

خلق سوزی

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖУРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсиргап БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОҲИДОВ, Миракмал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримкул ҚОДИРОВ, Муҳаммаджон ҚОРАБОЕВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси. 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — И. Утбосаров, навбатчи — М. Муродова.

Рўйхатдан ўтиш тартиб № 0001. Буюртма Г.—906 80332. нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А — 2.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6 Босишга топшириш вақти — 21.00 Босишга топширилди 22.30.